

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—VOL. 719.

CHICAGO, ILL., 23. junija (June 23rd), 1921.

LETO—VOL. XVI.

Upravištvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

DENVER IN DETROIT.

V tem času se vrše konvenciji dveh najvažnejših organizacij ameriškega delavstva: Ameriške delavske federacije, ki zboruje v Denverju in socialistične stranke, ki prične z zborovanjem dne 25. junija v Detroitu.

Devetdeset tisoč besedi vsebuje poročilo eksekutive Amer. delavske federacije konvenciji strokovno organiziranega delavstva. In kaj je v tem poročilu? Devet tisoč besed je porabljenih za obsojanje sovjetske Rusije, ker je nedemokratska, protidelavska, ker grozi uničiti Ameriško delavsko federacijo. Eksekutiva ameriškega delavstva ni niti naklonjena obnoviti trgovskih zvez z Rusijo in obsoja korak, ki ga je storila Anglija v tem oziru. In angleški agentje hočejo pridobiti tudi Zedinjene države za trgovsko pogodbo z Rusijo. Zato naj bo ameriško ljudstvo oprežno; naj ne naseda na lim angleškim agentom in ne dela pogodbe z reakcionarno, tiransko sovjetsko Rusijo ...!

Tri tisoč besed v poročilu eksekutivnega sveta je porabljenih za argumentiranje proti socializmu in revolucionarnim doktrinam. Obsoja se tudi Internacionala strokovnih unij s sedežem v Amsterdamu, ker je preveč revolucionarna, da bi mogla z njo sodelovati Ameriška delavska federacija.

V obsojanju radikalne taktike in metod, z ozirom na odnose ameriškega delavstva z mehičanskim in delavstvom v drugih ameriških republikah, je porabljenih nadaljnjih štiri tisoč besed.

Iz vsega poročila eksekutive denverski konvenciji sije duh nazadnjaštva, duh, ki ne bi smel najti mesta v nobeni organizaciji delavstva v današnjih časih ljutega razrednega boja. Obsoja se Rusijo, ker je nevarna strokovnemu unionizmu — ker je tiranska, ker je pogazila demokracijo. Ali — kje je Japonska, kje je Romunija, kje so druge demokratske države, vstevši našo republiko, ki je poosebljena vzor-demokracija! Zakaj je ravno Rusija sovražnica delavstva?

Ni treba podpisati vsega, kar se dogaja v Rusiji. Mnogo napak je bilo storjenih od časa boljševiškega prevrata, mnogo se jih bo še napravilo v bodočnosti. Lenin jih priznava in hoče, da se jih ljudstvu pove jasno in razločno, brez zavijanj. Napake so neizbegljive, najsibo v Rusiji ali kjerkoli drugje. Toda vse delovanje eksekutive ameriške delavske federacije je ena sama velika napaka, katero tirajo naprej in naprej, zavedni delavski svet izven mej te dežele pa se posmehuje zaostalosti ameriškega delavstva v razrednem boju. In Ameriška delavska federacija niti ne prizna razrednega boja, niti razredov kot takih.

Denverska konvencija ne bo pomenila koraka naprej v ameriškem delavskem gibanju. Že veliko korakov je bilo zamujenih; prišel pa bo čas, ko bo moralo ameriško strokovno organizirano delavstvo hiteti, da ne ostane predaleč za razvojem. V Angliji trdijo, da smo petdeset let zadaj za gibanjem angleškega delavstva. In gibanje angleškega delavstva ni eno prvih na svetu.

Kje je iskati krivdo takim razmeam. V Proletarcu smo priobčili že številne članke, tikajočih se tega vprašanja, in tudi v tej izdaji je eden izpod peresa W. Z. Fosterja. V kolikor nam dopušča prostor, priobčujemo članke, v katerih se križajo različni nazori in mnenja glede zaostalosti ameriškega delavskega gibanja. Podajamo naši javnosti komentarje, ob enem pa ji dajemo vso priliko, da si lahko dela lastno sodbo o sedanjem stanju in o kriveh, ki so ga povzročili. To je edina pot za vzgajanje delavstva, katerega je treba učiti samostojno misliti, kajti le s takim bo mogoče najuspešnejše graditi novi družabni red.

Krivda za obstoječe razmere je v delavstvu samem. Socialistični nauki še niso prodrli v širše delavske mase; kar je zavednega delavstva, pa ne nastopa solidarno in nima nobenih določenih načrtov za koncentrirano pridobivanje kontrole v delavskih unijah. Morda se to v doglednem času spremeni, možno pa je tudi, da ne še tako hitro. V tehniki naglo napredujemo. Na polju razredne zavednosti pa korakamo polzevo pot. Da se temu odpomore, je treba konsolidirati sile socialističnega delavstva, vsega tistega delavstva, ki pozna temeljne vzroke boja med delom in kapitalom in ki pozna tudi zdravilo, da se jih opravi. To zdravilo je socialistični družabni ustroj, katerega obsoja eksekutiva največje ameriške delavske organizacije. Ameriški kapitalisti se morda vesele tega dejstva, toda naj se ne prenačijo, kajti federacija strokovnih unij jih ne bo rešila. Svet je internacionalen in v temu internacionalnemu svetu prihaja na površje bolj in bolj socialistična misel, ki prehaja v meso in kri. V porodnih bolečinah je še, ampak smrt ni zapisana na njenem čelu. Živela bo in podjarmila svet.

Konvencija socialistične stranke.

Medtem, ko reakcionarji na denverski konvenciji napadajo vse, kar stremi za napredkom, so pričeli v Detroitu zborovati delegatje socialistične stranke, ki nosi v tej deželi prapor bodočnosti člo-

veške družbe. Število delegatov v Detroitu se ne more primerjati k onemu v Denverju. Število v tem slučaju ni odločilno. Važno je, kaka pota bosta zažrtale te konvenciji za delo v prihodnje. Na obeh je boj, borba med strujami, borba med "krili", tudi osebnosti igrajo svojo vlogo.

Na konvenciji v Detroitu je eno najvažnejših vprašanj problem Internacionale. Vsled tega problema je zelo trpelo socialist. gibanje v vseh deželah in tudi v Ameriki. Ampak še vedno visi kot Demoklav meč in prav nobenega upanja ni, da se bodo stvari obrnile v ugodnejši tir v bližnji bodočnosti.

Konvencija v Detroitu ima odločati za in proti tretji Internacionali. Izgleda, da bo boj hud; stranka, to se pravi njeni vodilni elementi, bi bili za pridruženje, če ne bi bilo famoznih 21 točk, katere dosedaj še niso modificirane. Dokler se to ne zgodi, ali ne najde kaka druga pot, bo ameriška socialistična stranka ostala izven internacionalne organizacije; gotovo je, da predlog, ki gre za tem, da se brezpogojno prizna vseh 21 točk, ki jih je stavila tretja Internacionala na svojem drugem kongresu zadnje leto, ne bo sprejet na detroitski konvenciji. Konservativnejša struja v stranki prihaja polagoma v ospredje; ni sicer konservativna, vsaj kar se večine tiče, v ožjem pomenu besede, ampak je zašla v nekak konservatizem proti pristašem tretje Internacionale, ki pa so ga do gotove meje izvali skrajno radikalni elementi s svojim netolerantnim napadanjem proti nekaterim sodrugom v socialistični stranki. V takih okoliščinah zboruje stranka v Detroitu in išče pota ter dela načrte, kako pojačati socialistično gibanje v največji kapitalistični državi na svetu.

Socialistična stranka je danes edina vpoštevana vredna revolucionarna politična organizacija ameriškega delavstva. Njena detroitska konvencija ima priliko, da ji omogoči hitrejši razmah v bodočnosti. Zadnje mesece je stranka precej napredovala. V državah, kjer je bila strankina organizacija skoro uničena, ali pa je sploh razpadla, se ponovno gradi, ne tako hitro kakor je razpadla, ampak vendarle vstaja iz razvalin. Napredovali bomo, če bodo tisti, ki bodo imeli v Detroitu večino, znali pravilno presojati sedanjí položaj in ga izrabiti za socialistično delo med ameriškim delavstvom. Mi upamo, da bo konvencija kos svoji nalogi. Tudi, če ne bomo z vsemi njenimi zaključki zadovoljni, ni še rečeno, da bi morali prenehati delati v okvirju stranke. Kar ne dosežemo danes, bomo dosegli pozneje.

Sprijazniti se moramo z dejstvom, da vse dotlej, dokler ne bo rešeno vprašanje internacionalne priključitve, ne bo koncentrirane akcije v naših bojih. Naša iskrena želja je, da bi se ta problem rešil čimprej v prid vsega socialističnega proletarijata. Želimo in bomo delovali nato, da se združimo v Internacionalo z delavstvom sovjetske Rusije; da preneha boj med frakcijami, katere imajo resnično voljo delati za socializem; da se vpostavi načelo proletarske solidarnosti, ki je absolutno potrebna za končni uspeh. To so stvari, ki se ne bodo rešile v

Detroitu, niti ne na tretjem kongresu komunistične Internacionale, ki zboruje sedaj v Moskvi. Konsolidiranje delavskih vrst bo vzelo precej časa, toda končno bo vendar prišlo. Nikdar pa ne bo vse delavstvo v enem taboru, niti ni potrebno, da bi bilo; ampak glavni del, večina zavednega delavstva, mora biti združena za enotni cilj, imeti mora skupni program in v glavnih potezah skupne načrte za delo pri grajenju socialistične družbe. K temu cilju lahko pripomoremo tudi mi svoj del, ravno tako detroitska konvencija in kongres tretje Internacionale.

Vsi vemo, da je blazno kršiti solidarnost, da je neodpušljivo večati prepade, da je potrebno držati in ne razdruževati delavstvo, ki hoče socializem in se bori za socializem. Ta zavest mora zblížati stranke in frakcije, prisilila jih bo, da bodo iskane tesnejše stike, prišli bodo sporazumi in potem ofenziva, ki bo vredna, da se jo imenuje ofenziva. Ker pa smo ljudje, ki ne znamo delati čudežev, se tudi ne sme pričakovati, da bo šlo to delo za sporazum gladko in hitro naprej. Šlo bo. Zato ne obupavati. Borimo se desetletja pod praporom socializma, težave so se nam vedno stavile na pot, pa smo jih premagali in jih bomo v bodočnosti. In vedno smo korakali naprej, osvajali smo postojanko za postojanko in sedaj se nahajamo pred glavnimi utrdami kapitalizma. Padle bodo, ker so prednosti na naši strani. Da pa bo padec hitrejši, da bo boj olajšan, moramo iztrebiti iz svojih vrst vse netaktnosti, vse napake, ki so nam škodljive in ovirajo naše delo. Sodrugi, zbrani v Detroitu, na vas se obrača zavedni ameriški proletarijat.

"Petinsedemdeset tisoč ljudi iz vseh krajev sveta se bo zbralo v Jersey Cityju, ki bodo plačali od tisoč do deset tisoč dolarjev za sedež, da vidijo pretep dveh ljudi. Po pretepu bo dobil Dempsey tri sto tisoč dolarjev in Carpentier dve sto tisoč. Te številke dosedaj še niso bile objavljene, ker bi napravile slab "moralni efekt", karkoli že to pomeni. Tisti, ki prirejajo ta pretep, bodo tudi dobili okoli pol milijona.

"Angelni, ki bodo to čitali, bodo morda delali zaključke, da se naša zemlja ne izboljšuje. Pa se izboljšuje. Angelji, gledajoč doli, so nekoč videli mučenike in svetnike, ki so bili pometani levom in drugim zverinam in velike množice so z največjim veseljem in uživanjem gledale take prizore. V Rimu se je ljudstvo zabavalo, ko je gledalo ubijanje mož, sekanje njihovih vratov z meči in trganje njihovih prsi s trirogelnimi kopji. "Gledišča" teh vrst danes ne bi vlekla. Dvignili smo se do podloženih rokavic za rokoborce v tej fazi civilizacije. Toda dvigniti se bo treba še zelo visoko."—A. Brisbane.

"Proletarec" mora dobiti do novega leta tisoč novih naročnikov, nam piše neki sodrug. In če bodo tudi drugi delali za razširjenje lista kot dela on, jih bo dobil. Če moreš, se pridruži delu na širjenje socialističnega tiska tudi ti.

KAJ NI ZDRAVEGA V AMERIŠKEM RADIKALIZMU?

William Z. Foster.

Od kod prihaja notorična šibkost ameriškega radikalizma v vseh njegovih fazah? Kako to, da so v vseh drugih važnejših kapitalističnih deželah radikali v ospredju delavskega gibanja in dominirajo v politiki delavstva, medtem ko imajo v tej deželi konservativci in reakeionarji skoro popolno kontrolo? To so važna vprašanja, ki pritiskajo za odgovor.

Mnogo vzrokov je bilo že navedenih za pojasnjevanje teh razmer. Pripovedujejo nam, da raznoliki karakterji našega prebivalstva otežkočajo medsebojno razumevanje in raditega so skupne akcije delavstva v takih razmerah skoro nemogoče. Demokracija (sic) naših navad in institucij je naravna ovira širjenju razredne zavesti in idej. Priložnosti, ki so se nudile ljudem skozi dolgo vrsto let, da si nabavijo zemlje, ki je bila takrat zastonj, in ogromno širjenje ameriškega kapitalizma je neprestano izpodkopavalo delavsko gibanje s tem, da mu je jemalo tisoče inteligentnih, nemirnih, ambicioznih duhov, ki so vedno srce in duša vsakega protesta iz delavskih vrst. Brezdvomno so te stvari imele nekoliko vpliva na oviranje rasti ameriškega radikalizma. Drugi faktor, važnejši od vseh drugih skupaj, je najti v neznanstvenem, nepraktičnem ekonomskem programu našega radikalnega gibanja. Ta program je paraliziral radikalizem te dežele.

Kaj je ta program, se najlože razume s sledečega primerjanja: Normalna pot za radikalec bi bila—in te se poslužujejo v vseh deželah, kjer je revolucionarno gibanje resničen faktor—da ostanejo v starih konservativnih unijah in jim stopnjevale potiskajo radikalno politiko in strukturo. Na ta način so dobili radikali vodstvo nad množicami. To je evolucijska metoda razvoja.

Dualistična politika.

V Zedinjenih državah pa se je sledilo ravno nasprotni poti. Tu je že dolgo razglašena tendenca, da naj se radikali umikajo iz starih strokovnih unij in formiralo industrialne unije v opozicijo stari. To je politika separatizma in dualizma. Priznati se mora, da je mnogo radikaleev nasprotnih taki taktiki in bi rajši delovali v obstoječih strokovnih unijah. Ampak teža radikalnega gibanja je proti njim. Glavna energija radikalnega gibanja je bila v dualistični industrialni uniji. To je katastrofalna metoda, metoda, ki je resnično privedla do katastrofe, toda ne do take, kakršno se je pričakovalo.

Dualna industrialna unijska politika se vodi kakih trideset let. V tem času je bilo ustanovljenih kakih ducat radikalnih unij, da bi dale radikalnemu gibanju meso in kri—med temi bi lahko imenoval kakih 14 unij izmed delavstva železniške industrije, katerim prištevam American Railway Union in Industrial Workers of the World, toda v slednji so

zastopani delavci vseh industrij. Tisoče navdušenih delavcev je prinašalo velike žrtve za napredek dualnih unij. Ampak uspeha ni bilo. Ne ena teh unij ni uspela, da bi se resnično utrdila v industriji. Primerjajoč jih z ostalimi strokovnimi unijami, je število njihovega članstva neznatno. Tako se je skozi generacijo vse radikalno gibanje ubijalo za utopistične projekte radikalnega unionizma. Izključilo se je samega sebe iz mase in kot tako ni moglo dobiti vodstva nad njo. Raditega je tako neznaten faktor, bodisi politično ali industrialno. Dualistični industrialni unionizem — to je glavna boleost ameriškega radikalizma.

Slučaj krojaške unije.

Mnogokrat se argumentira, da je Amalgamated Clothing Workers of America izjema v splošnem izjalovljenju dualnega unionizma — obratno pa se jo navaja, kakor da ona daje popolno zadoščenje za politiko dualnega industrialnega unionizma. To je napačno. Fakt postoji, da Amalgamated ni bila produkt njihove idolizirane taktike.

Na prvem mestu je treba konstatirati, da Amalgamated kljub njenim tendencem ni industrialna unija. Ona je bistveno strokovna organizacija, kakor so razne druge unije v krojaški in klobučarski industriji. Lahko se pripomni, da se mora njen uspeh pripisati baš dejstvu, da je strokovna organizacija. Če bi se pričela kot dualna industrialna unija v krojaški industriji, bi naletela na odpor pri vseh ostalih mogočnih unijah v krojaški obrti, kar bi bilo zanjo najbrž usodepolno. Mesto tega je priznala jurisdikcijo teh unij nad strokami in je bila raditega deležna njihove podpore, ki ji je bila posebno potrebna v njenih kritičnih časih.

Niti ni Amalgamated dualna unija v smislu kot so navadno radikalne unije. Zadnje se prostovoljno organizirajo proti strokovnim unijam z načelnega stališča. Amalgamated se ni. Ljudje, ki so jo ustanovili, so prvotno nedvomno smatrali, da bo evolucija v United Garment Workers vzel isto pot kot v drugih krojaških unijah; radikali bodo prihajali polagoma na krmilo in "okupirali" organizacijo. Oni niso imeli zunanje unije in so se držali stare. V tem delu so uspevali in vedno več članstva je bilo na njihovi strani. Na usodepolni nashvillski konvenciji so kontrolirali večino delegatov, toda stara garda je v svojem desperatnem boju, da se obdrži na krmilu, izključila število teh radikaleev. To je povzročilo razkol, toda del bojevitih elementov je še v nadalje ostal v organizaciji. Imenovali so se United Garment Workers, smatrajoči, da so le oni opravičeni do tega imena. Šli so na konvencijo A. F. of L., da tam uveljavijo svoje zahteve. Šele ko je bila njihova zahteva na konvenciji odklonjena, so se definitivno odločili za samostojno, separatno organizacijo, za seboj pa so potegnili ve-

čino članstva United Garment Workers. Ta način se torej precej razlikuje od onega ostalih radikalcev. Če bi bojevitni elementi v železničarskih unijah sledili enaki taktiki kot so jo vršili v United Garment Workers, tedaj bi morali najprvo skušati dobiti kontrolo nad večino članstva in potem nad vso organizacijo. Ali so to skušali? Niti najmanj ne. Njihova taktika je bila iti ven iz stare unije pa se prijeti zunanjih organizacij. Če bi bojevniki v krojaški obrti sledili taki taktiki, je dvomljivo, če bi Amalgamated sploh kedaj prišla v življenje.

Škodljivi vplivi dualnega unionizma.

Najslabše v programu dualnega industrialnega unionizma je to, da producira pogubne vplive v starih unijah. Vsak napredek v njih že v kali zastupi. Nekaj besed kako se to dogaja: Znano je, da vodijo življenje v unijah energični, bojevitni ljudje, katerih pa je le mala skupina, mogoče komaj en odstotek članstva. Ti aktivni duhovi so praktični delavci v unijah in dajejo življenje delavskemu gibanju. Oni so elementi, ki najprvo postanejo radikalni in kjer imajo racionalen ekonomski program, se vsled njihovega radikalizma poživijo tudi sposobnost in aktivnost teh elementov v starih unijah. S prerajeno vstrajnostjo in inteligentnostjo pomagajo unijam, da prosperirajo in se razvijajo in s tem je pomagano tudi splošnemu radikalnemu gibanju.

V tej deželi pa se dela vse drugače. Kadar se tu gotov element navzame radikalizma, je skoro takoj tudi okužen z organizacijskim strupom dualnega unionizma. Namesto, da bi se njihova sposobnost povečala v starih unijah, je pa praktično popolnoma uničena. Pri tem izgube vsako interesiranje za strokovne unije in trošijo svojo veliko moč v neplodnem utopističnem industrialnem unijskem toku svoje prizadete industrije. Na tak način se je v teku let odvzelo na tisoče bojevitih duhov iz starih unij. To je bila zanje ogromna izguba. Ni se čuditi dejstvu, zakaj strokovne unije tako počasi napredujejo, ampak čuditi se je, da sploh morejo živeti. Če je unijsko gibanje v tej deželi šibko in konservativno, pade krivda v prvi vrsti na radikalne elemente. Skozi generacijo mu zasajajo nož v njegovo sree. S tem, da mu trgajo radikalce iz njegovih vrst, pulijo dušo iz telega delavskega gibanja.

Zakaj ne uspeva dualizem.

Število vzrokov se bi lahko navedlo za dokaz, zakaj ne more uspeti industrialni dualni unionizem. Le par jih omenjamo: Fundamentalni vzrok v prvi vrsti je, da dualni unionizem lomi najvažnejše načelo unionizma — solidarnost delavstva. Da vam pojasnim: Podlaga delavskemu unionizmu je združevanje vseh delavcev brez ozira na intelektualne difference, ki jih drugače ločijo. Potreba za stoprocentno organiziranje zahteva tako združevanje. Prostor za propagando je za vse struje v mejah organizacije. Raditega opazamo, da kjer je gibanje normalno, kot na pr. v Angliji, najdemo anarhiste, socialiste, komuniste, katoličane, protestante, strokovne unioniste, industrialne unioniste itd., vse v

eni organizaciji. To je raditega, ker se deluje s podlage principa delavske solidarnosti.

Če bi se ena ali druga skupina z enakimi nazori odtujila temu principu in počela organizirati unijo na podlagi svojih nazorov, bi zapustila polje resničnega unionizma in sejala seme za razdruženje. To se posebno opaža v tistih krajih, kjer se ustanovljajo "krščanske" unije in mi to početje po vsej pravici obsojamo za skrajno reakcionarno. Ali tudi naši dualni industrialni unionisti, ki so tako veliki propagatorji delavske solidarnosti, delajo skoro isto. Tudi oni zapuščajo mase in skušajo organizirati novo gibanje na podlagi pojmov svojih radikalnih naziranj. Nič ne de, da nove unije opravičujejo svoj "raison d'être" (pravico obstoja) s tem, da imajo na vidiku splošne interese delavstva; tudi krščanske unije trdijo enako. Neutajljiv fakt je v obeh slučajih, da se organizacije grade okoli gotovih idej, ki nimajo opore v masi. Oboji kršijo fundamentalne principe unionizma in izmed obeh tipov bi jaz sodil, da napravljajo industrialne dualne unije več škode. V tej deželi so faktično iztrgale sree iz delavskega gibanja. *)

(Konec prihodnjič.)

*) Kot posledica njihovih prvih napak, da zapuščajo stare unije vsled intelektualnih naziranj, se dogaja, da se dualni unionisti zopet razdvajajo, ker se pojavljajo med njimi vsled raznih križajočih se mnenj difference, ki jih tirajo v ponovne razkole. Tako vidimo v železniški industriji pet dualnih industrialnih unij, od katerih vsaka zastopa razlikujoče tendence, vse govore o solidarnosti delavstva in vse se napadajo med seboj in ob enem vodijo boj tudi proti starih unijam. Med delavstvom drugih industrij vladajo enake razmere. Ameriški radikalci so reducirali unionizem v sekte. Prišli smo skoro do točke, da vsakdo, ki dobi ekonomski glavobol, prične novo delavsko gibanje na podlagi moči svojega glavobola. Vsa stvar je tragično smešna. To je znamenje bankrota dualnega unijskega programa.

Evropske države imajo pod orožjem nad tri milijone mož, kljub temu, da je vojna "za odpravo vseh vojen" že davno končana. Število mož v kontinentalnih armadah je sledeče:

Avstrija	30.000	Italija	300.000
Belgija	105.000	Jugoslavija	200.000
Bolgarija	33.000	Nizozemska	21.400
Čehoslovakija	147.000	Norveška	15.400
Danska	15.400	Poljska	600.000
Finska	35.000	Portugalska	30.000
Francija	809.652	Rumunija	160.000
Nemčija	100.000	Španija	190.715
Grška	250.000	Švedska	56.200
Ogrska	35.000	Švica	200.000

A. R. Decker, časnikarski poročevalec ameriških listov, trdi, da je ta statistika v kolikor se tiče nekaterih držav, nepravilna, kajti število njihovih vojakov je višje, kakor pa ga izkazuje ta tabela.

Na podlagi pogodb, ki jih je sklenila Francija z raznimi evropskimi državami, kontrolira Francija sama nad 3.000.000 vojakov, to je svojih in od svojih malih zaveznice.

Pobratimstva pri Albancih.

Albanski rodovi so še zelo primitivni. Dežela in običaji njenega ljudstva so zunanjemu svetu le malo znani, dasiravno se je o nji zadnjih par let zelo mnogo pisalo. Albanije je važna vsled svojega obrežja ob Jadranskem morju, katerega se je hotela podlastiti Italija, a ji ni uspelo. Za Skader in okolico se je potegovala Srbija in za vzhodni del Albanije Grška. Tako je bila mala Albanija predmet sporom imperialistom treh držav, in v tem sporu so mešetarile še Anglija in Francija. Nacionalizem Albancev pa je deloma preprečil nevarnost razkosa in v albanski vladni krogi v Tirani pripovedujejo, da se bo tudi Albanija podala na pot evropske civilizacije.

Zelo razširjeno je pri Albancih pobratimstvo. Pravi Albancev ima zelo v čisljih pravo pobratimstvo, in jako stremi, da dobi dobrega in pravega pobratima. Ako se dva hočeta pobratiti, pokličeta tretjega, kateri se zove "kompare". Ta jima zveže s črno trakom mazincea desnih rok. Potem jima na roki izpusti malo krvi, katero počmeša z vinom ali z žganjem, katerega morata vsak trikrat piti. Tako je pobratimstvo sklenjeno.

Pri Albancih velja pobratim toliko kot brat, v nekaterih slučajih še več. Pravi pobratih ljubi in čišla svojega pobratima in je pripravljen za njega umreti.

Pobratimstvo se sklepa tudi med Albanci in Srbi, vendar zelo redko, posebno na mejah, ako so zani medsebojno kot junaki. Po sklenjenem pobratimstvu skušajo Albanci svoje pobratime zvabiti v zasedo, kjer jih zavratno pomore. Kajti nobena reč ni Albanecu bolj zoperna, kot to, ako je Srb večji in bolj čisljan junak kot on sam. Takih žalostnih slučajev je dosti. Kot zgled pravega pobratimstva naj služi sledeča resnična dogodba:

"Po končani ruskoturški vojni se je vrnil neki prostovoljec v svojo domačo vas Peča na srbsko-turški meji. Za svojo hrabrost je bil od ruskega vojaškega poveljstva odlikovan s hrabrostnim križem Jurjevega reda. To je pa zelo jezilo bližnje Turke in so sklenili, da se ga iznebe na vsak način. Jezili so se, ker je še vedno nosil unifórmo ruskega prostovoljca. Zasledovali so ga povsod, toda zaman. Ker je bil pri vseh prebivalcih priljubljen, se je odločil poveljnik turške orožniške postaje, da ga mora na vsak način pogubiti. Radi tega je zapovedal šestim "zapitjem" (turški oronik), da naj ga po noči napadejo v njegovi hiši, zvežejo in vržejo v okrajno ječo, kjer bi moral radi lakote umreti.

Vsak čitatelj je že kdaj čital, kakšne da so bile turške ječe, in sploh sodnijsko postopanje turških oblasti. Ti zaptije so res, kot zvesti hlapci svojega gospodarja, napadli po noči nič slutečega Srba in ga zvezali. Ker je bilo pa že pozno ponoči, so tolovaji ostali tam, jedli, kradli, ropali, streljali od veselja s svojimi puškami, in sploh se obnašali kot pravi razbojniki. Pustili niso na miru žene in dekle.

Proti jutru so vlekli svojega ujetnika proti orožniški postaji. Srb jih je prosil, rotil in objubljal vse mogoče, da ga izpuste, toda zaman. Imel je pa dobrega pobratima v bližnji albanski vasi. Ko so šli mimo, jih je prosil, da mu puste piti malo vode. Stopili so vsi v hišo, v kateri je imel pobratima. Albanec jim postreže, toda ko vidi Srba zvezanega, pusti tam vse in hitro gre poklicat svoje brate na polje, kjer so delali. Pustili so delo, zgrabili puške in šli nazaj. Orožniki so se ravno pripravljali za odhod, ko pride Kadri-Aga nazaj s svojimi brati, tako je bilo ime pobratimu ujetega Srba, in zahteva od Turkov, da izpuste ujetnika. Turki niso hoteli nič slišati o tem. In ker ga radovoljno niso pustili, se je vnel boj, ki se je končal z zmago Albancev. V tej bitki so pali en Albancev in dva zaptija, dva Albanca, en zaptij in ujetnik so bili ranjeni. Pobratim Srba, Kadri-Aga, ga je oprostil, okrepčal in v naslednji noči spremil po skrivnih potih v Srbijo. Še danes opevajo Srbi to požrtvovalnost Albanca, Kadri-Aga, ki je radi pobratimstva izgubil dva brata samo da je osvobodil ujetega Srba.

Prigodi se pa tudi dosti žalostnih slučajev zlorabe pobratimstva. Za zgled imamo dosti dogodkov, kot n. pr. sledeči:

V bližini srbske meje je živel ugleden Albancev, katerega so vsi Albanci čislali kot velikega junaka. Znan je bil v vsej okolici, kot velik in hraber junak, posebno še radi svoje velike moči. Našel je pa tekmeča v Srbiji. Na meji je namreč bival neki srbski mejni stražnik, ki je slovel posebno radi svoje neustrašenosti. Ljudje so ga še bolj čislali, in Albanci sami, kot pa onega Albanca. To je po togotilo Albanca, in poskušal ga je na vse načine umoriti. Toda vse zaman. Albancev je sklenil na to, da odpravi svojega tekmeča zvijačno. Ponudil mu je pobratimstvo. Srb je bil primoran skleniti pobratimstvo, ako bi tega ne naredil, bi si bil nakopal sovražstvo vsega albanskega rodu, ker bi bila to največja razžalitev vsega naroda. Ko je bilo pobratimstvo sklenjeno, so sosedje živeli v največjem medsebojnemu prijateljstvu. Albancev je pa ves ta čas koval načrte, kako bi uničil svojega nasprotnika.

Pri neki gostiji, katero so napravili Albanci svojim srbskim sosedom in je bil navzoč tudi mejni stražnik, mu je njegov albanski pobratim ponudil lepega konja v dar, in da njemu krasen revolver. Toda Albancev ga je zavrnil in prosil, da naj mu da pištolo, katero ima pod sedlom. To pištolo je Srb dobil v boju z Albanci kot vojni plen in je bila okovana z raznimi kamni. Radi tega se mu je čudno zdelo, zakaj hoče ravno to pištolo. Spomnil se je, kako da ga sovraži in da ga hoče na vsak način umoriti. Ostranil se je za nekaj časa z nekim izgovorom. Med tem je hitro napolnil cev s smodnikom in zamašil odprtino cevi z ilovico. Ko se je vrnil, jo je podaril svojemu pobratimu. Pri slovesu je stražnik ustrelil iz svojega samokresa trikrat zapored in zaklicel: "Srečno pot." Albancev stori isto z vzklikom: "Dobro se imej." Ko je Srb izpraznil svoj samokres, je oddal še nekaj strelcev iz samokresa

enega svojih tovarišev. Albanec je tudi že imel samokres prazen, in je hotel oddati nekaj streliv iz pištole, katero je bil dobil od svojega pobratima. Pri tem je sklenil ustreliti Srba kakor po nesreči. Ko je izprožil, je razneslo cev in mu poškodovalo vso roko. Radi te rane je umrl jako mučne smrti. Tako se je iznebila vsa okolica enega največjih razbojnikov, pred katerimi niso imele niti albanske ženske, kaj šele srbske miru. In tudi Srb se je iznebil enega največjega svojih sovražnikov, radi katerega ni mogel mirno spati več noči.

Ako hoče tujec potovati po Albaniji, si mora preskrbeti za spremljevalca človeka, ki ima dosti pobratimov v Albaniji, drugače je jako nevarno potovati po onih divjinah. Noben kamen, noben križ ne pove, kje je tak predrznež, ki se je upal brez varnega spremstva potovati po Albaniji. Ako pa ima potnik Albanca za spremljevalca, ki ima dosti pobratimov med albanskimi rodovi, potuje tako varno, kot po najbolj kulturni deželi. Albanci mu postrežejo po najboljši moči, in ne zahtevajo nikaškega plačila, ker si gostoljubnosti ne dajo plačati. Ako mu podari kdo kakšno orožje, najsibo samokres, puško ali navadno pištolo ali smodnik in svinec, se mu prikupi še bolj, kot da bi mu dal nevem koliko denarja, in pripravljen bo takoj skleniti pobratimstvo, kar je največja čast za tujca. Ako se pa tujec le malo zameri Albancu, je ravno tako, kot da bi sam sebe obsodil na smrt, ker napravijo prav kratek proces z njim, in nihče ne bo vedel, kje da je izginil. Kajti Albanci so še napol divji narod in se prav malo brigajo za postave, katere je izdala preje turška, ali bodisi sedaj katerakoli vlada. Svoobodno živijo v svojih gorah in svoje svobode si ne dajo od nikogar vzeti. To je skušal tudi prvi albanski "knez" nemški princ Wiedt, ki je komaj eno leto vladal v albanski kneževini, katero sta Avstrija in Nemčija spekli. Albanci so tako svojega "kneza" ljubili, da so mu še pred začetkom evropske vojne "lepo mirno" svetovali, da je njegovo življenje najbolj varno v njegovem rojstnem kraju. On je tudi rad slušal ta nasvet, ker se je bližala "huda" ura izza balkanskih in albanskih gora.

Ker so izgledi, da ostane Albanija samostojna, se je pričelo zopet ugibati, kdo naj bi zasedel albanski prestol. Albanska vlada v Tirani menda ne bi imela nič proti temu, če bi se ga polastil kak ameriški milijonar, kajti tudi Albanija rabi denar. V Atenah na Grškem je nekaj ameriške denarne gospe, ki se je priženila na dvor. Ker bi Grki radi razširili svoj vpliv nad Albanijo, bi radi spravili kakega svojih "dvornih" Američanov ali Američank na albanski dvor, toda iste želje ima tudi Italija. Ampak kdor se bo spomnil izkušenj, ki jih je imel bivši albanski knez Wiedt, se bo dvakrat premislil, predno bo šel vladati albanske podanike, ki nimajo smisla za podaništvo.

Delavstvo kupuje in podpira vse protidelavsko časopisje. Brez podpore delavstva ne bi mogli izhajati.

Politika Zedinjenih držav napram Mehiki.

Če je dežela bogata na naravnih bogastvih, smatra to za srečo. Mehiko pa dela ravno to nesrečno, da je bogata na naravnih zakladih. Po njenih rudninah in bogatih oljnih poljih pohlepno segajo ameriški in drugi kapitalisti. Za časa, ko je bil mehikanski predsednik Porfirio Diaz, eden največjih izdajalcev interesov mehikanskega ljudstva, so dobili ameriški kapitalisti koncesije za izrabljanje petrolejskih vrelcev in drugih naravnih bogastev. Revolucija je strmoglavila Diazovo vlado, na krmilo so prišle za njim že različne vlade, in leta 1917 se je sprejel v mehikansko konstitucijo dodatek, ki določa, da sme vlada vzeti ogromna zemljišča z naravnimi bogastvi iz rok inozemskih kapitalistov. Teza sklepa ni bila sposobna izvesti še nobena mehikanska vlada, ker je vpliv zunanjih sil premočan, pa tudi ameriški topovi so preblizu.

Obregonu, sedanjemu mehikanskemu predsedniku, je poslal državni tajnik Zedinjenih držav noto, v kateri izreka željo, da se briše dotični dodatek iz mehikanske konstitucije, če hoče Mehika živeti v prijateljskih odnosih in če hoče, da bo Obregonova vlada priznana od ameriške vlade. Ob enem je bil dan migljaj evropskim in drugim državam, naj ne priznajo sedanje mehikanske vlade toliko časa, dokler ne zagotovi vse tuje vlade, da bo rešpektirala lastnino inozemcev, ki so jo pridobili pred letom 1917.

Mehikansko ljudstvo živi v revnih razmerah, kajti bogastva mehikanskih proizvodov in sirovin se iztekajo v tuje blagajne; Mehikancem je dovoljeno le delati za nizke plače tujim kapitalistom. Če jim mehikanska vlada naloži davek, ga nočejo plačati, vlada pa je brez moči, da ga iztirja, ker imajo ameriški in angleški kapitalisti za seboj vlade, armade in mornarice svojih držav.

Mehikanska vlada ima pripravljene načrte za številne reforme, da potegne deželo iz vednih revolucij in mizerije. Tega pa ji ne puste kapitalistični interesi tujih dežel, ki najamejo sedaj enega sedaj drugega "generala," da uganja revolucionarne pustolovščine. Medtem pa se seveda pridno propagira, naj Zedinjene države okupirajo Mehiko.

"Pravica je moč." Če bi bila Mehika močna, se bi lahko uprla tujim vsiljivcem. Ker je nima, jim je predana na milost in nemilost. Kapitalizem sam na sebi je že zlo za ljudstvo države. Ampak še večje zlo je, ako je ta kapitalizem iz tuje države, ki ne pusti v deželi, v kateri gromadi dobičke, ničesar drugega, kakor malenkostne davke in pa plače delavcem, če so domačini. Kaj pomaga Mehiki, da je po naravnih zakladih najbolj bogata dežela, če pa ta bogastva niso njena, ampak posest tujih kapitalistov. Ker jih hoče dobiti nazaj, kajti bila so ji takorekoč ukradena vsled nepoštenosti enega njenih predsednikov, se oglašajo "demokratske" vlade, pa zahtevajo, da mora Mehika spremeniti svojo konstitucijo. Kaj bi rekli Američani, če bi prišla Me-

bika ali pa Rusija z zahtevo, da se mora spremeniti konstitucija Zedinjenih držav? O, za nas je stvar druga. Mi si ne pustimo dajati takih zahtev. Mi pa jih smemo staviti Mehiki, Rusiji, Panami in sploh vsem državam, ki so šibkejšje od nas. Kdor ima moč ima pravico.

"Jaz bi se naročil na Proletarca pa ga ne razumem," je eden izgovor, ki ga morajo poslušati agitatorji našega tiska. Marsikdo, ki se na ta način izgovarja, sploh še ni prečital ne ene številke Proletarca, pač pa je nekje čul, da je "Proletarec" list, ki za navadne ljudi "previsoko" piše. Proletarec je namenjen delavcem in je urejevan za delavce. To je eno. Proletarec je socialistični list in propagira vseskozi za socializem in navaja čitatele, naj se organizirajo. To je drugo.

Ker pa delavci še niso sposobni, da bi mogli misliti, jim je že misel na socializem pretežka. Zato se zadovoljijo s par psovki proti milijonarjem in profitarjem. Povejte ljudem, ki trdijo, da Proletarca ne razumejo, da je baš raditega potrebno, da ga čitajo in se ga uče razumevati. Socializem je nauk, ne pa šund roman. V tem je razlika in tisti delavci, ki agitirajo proti Proletarcu, češ, da pri naša pretežko gradivo, nimajo niti toliko pojma, da bi skrili svojo ignoranco. Mar je socialistični list, ki je urejevan v propagatoričnem — ne v znanstvenem smislu — namenjen župnikom ali pa kapitalistom? Če ni, komu je namenjen? Uboga revščina nekaterih naših delavcev, revščina na duhu namreč. In taki ljudje se potem se šopirijo v dopisih v delavskih listih, seveda ne v Proletarcu, pa pozivajo delavstvo "na boj proti kapitalizmu". Šeme.

Janko Jankovič:

Glad.

Čez ulico življenje vre ko v panji,
in vse kriči in se peha med zidi ...
Joj, kot da jih nihče ne čuje, vidi
ljudje vpijó: "Naš kruh nam daj vsakdanji,

ki v težkem delu smo izkrvaveli
— ne zase! — ampak za bogastvo tuje,
da zdaj smo lačni" ... Vedno, vedno huje
kriče možje in starci osiveli ...

Vmes glas trobent in vdar kopit pojočih
konj splešenih pod ostrim žvižgom strela —
in množica, kot da je onemela
za hip se ustavi zbegana, brez moči.

da zopet kvišku plane iznenada
kot zver, ki se z okov železnih trže
in divja, vsa besneča nanj se vrže,
ki z bičem en sestrada je do glada.

Zdaj tupatam na tla se kateri zgrudi
in vstane spet ... Ob misli na otroke
v pesti se trde sklenejo mu roke
in težko hropejo mu bolne grudi —

In dalje, dalje val se silni nese,
grozi, besni in pred seboj podira
vse, kar k svobodi cesto mu zapira ...
A, ko okov železnih se otrese,

se vrne k njim, ki v bojni vrsti prvi
na tleh so obležali v lastni krvi.
Tam njim spomin časti, ki so umrli,
da drugim pot do solnce bi odprli ...

Ali je religija prenehala funkcionirati?

DEBATA 1.)

Da: Clarence Darrow.
Ne: Shirley Jackson Case.

Darrowov prvi govor.

To vprašanje bi moralo biti zaobrnjeno, da bi se glasilo: Ali religija funkcionira? To bi me rešilo poskušati dokazovati, da je sploh kedaj funkcioniralo. Vseeno, jaz ne bom skušal dokazati, da so verstva kedaj funkcionirala. Če profesor Case zavzema nasprotno mnenje, me bo porazil še predno jaz pričnem.

Mnogo časa se lahko potroši s poskušaji definirati religijo. Pogledal sem za definicijo v besednjak, ampak profesor Case se ne bi držal definicije v besednjaku, torej stvar nima pomena.

Religija je mešanica ideje o Bogu in o posmrtnem življenju; o izvirnem grehu in o brezmadežnem spočetju; o pokori in podobnih rečeh, ki jih precej dobro razumete. Seveda je lahko zmešana tudi z raznimi drugimi rečmi; ampak bomo pustili profesorju, da nam jih on pove.

Na svetu je mnogo religij, toda jaz ne bom gubil časa, da bi govoril o čudaških, bedastih in absurdnih religijah in o njihovih naukih, v katere verujejo razna ljudstva sveta. Ne bom govoril o mohamedanizmu, budizmu, brahamizmu in "krščanski znanosti." 2.) Držal se bom predmeta o pravi religiji, — religije papeža in John Wesleyja in Billy Sundaya. In jaz mislim, da soglašate z menoj v tem, da če religija teh ljudi še ni prenehala funkcionirati, je vseeno že čas, da preneha.

Da je religija nekoliko služila svetu, ako ne v drugem vsaj kot kloroform 3.), je najbrž res; toda vprašanje je, ali krščanska religija danes funkcionira in če, kako daleč? Da rešimo to vprašanje, moramo najprvo posvetiti nekoliko paznosti vprašanju, kaj je krščanska religija — in na svetu imamo različne vrste kristjanov. Ne mnogo krščanskih kristjanov, pač pa zelo veliko drugih. Jaz ne vem, kako nam bo profesor Case tolmačil krščanstvo, toda zadnjič enkrat sem

1.) Ta debata se je vršila v čikaškem Garrick Theatre meseca januarja t. l. pod pokroviteljstvom Workers University Society, ki skozi zimsko sezono prireja debate in znanstvena predavanja. Predsednik te institucije je so-drug Arthur M. Lewis.

Clarence Darrow je delavstvu znan iz mnogih unijskih in drugih delavskih bojev pred sodišči. Pri zadnji večji obravnavi proti komunistom v Chicagi je bil tudi njihov zagovornik. Darrow v tej debati trdi, da verstva več ne funkcionirajo, namreč v smislu, kot bi imela funkcionirati.

Nasprotno stališče v tej debati zavzema profesor Shirley Jackson Case, predavatelj bogoslovja na čikaški univerzi. Case ne zagovarja verstva s stališča, kot bi ga na pr. kak katoliški pridigar, kajti on ni propagator ne ene ne druge posamezne religije, vsaj v kolikor se tiče te debate, ampak govori o verstvih le v splošnem pomenu besede. — Ured.

2.) Verska sekta v Zedinjenih državah, ki se imenuje "Christian Science." — Ured.

3.) Omamjevalno sredstvo.

zapravi en večer s čitanjem Nove zaveze 4.), da bi iz nje našel, kaj je pravzaprav krščanstvo. Seveda sem čital biblijo že preje, pred mnogimi leti, toda sem se še enkrat lotil čitanja Nove zaveze, da bi izprevidel, kaj je krščanstvo. Sicer ni rečeno, da morajo biti kakva večja sorodstva med biblijo nove zaveze in krščanstvom, toda v splošnem se smatra, da je sorodstvo med njima. Tudi sem čital nekaj John Wesleyjevih in Billy Sundayjevih pridig ter nekaj od drugih svetih mož, tako da v splošnem vem, kaj je po ljudskem mnenju krščanska religija. In vprašanje je, kako daleč segajo te ideje — o katerih se lahko reče da so krščanske — kako daleč one funkcionirajo v današnjem svetu.

V bibliji nove zaveze sem čital, da je nonresistenca ena glavnih doktrin krščanstva. Ako te kdo udari na eno lice, mu obrni še drugo! Seveda je jasno, da ta doktrina krščanstva ne funkcionira. Današnje pravilo je, da če priložiš človeku kľofuto na eno lice mu jo priloži še na drugo. Krist je polagal veliko važnost na nonresistenco. Mnogo duhovnikov, teologov in namišljenih filozofov je propagiralo nauk o nonresistenci. Gotovo je bila fundamentalni del krščanske religije — ena najvažnejših doktrin krščanske ideje. Da ne funkcionira danes, je popolnoma vidno. Svet se je ravnokar izvlekel iz vojne, v katero so bili zapleteni vsi krščanski narodi; ne samo to, ampak posrečilo se jim je pridobiti tudi poganke narode, da so pomagali ubijati drug drugega; iz tega je razvidno, da doktrina o nonresistenci več ne funkcionira. Če je kedaj delovala, se je izrabila.

Med najglasnejšimi propagatorji za vojno je bilo najti med vsemi narodi krščanske pridigarje. Jaz domnevam, da ako bi krščanska duhovščina ne bila tako navdušena za vojno, ne bi prišlo do nje, kajti četudi duhovščina ni najmočnejši faktor, ima vendar še mnogo vpliva na svetu. Dolgo, zelo dolgo je že, od kar je imela doktrina nonresistence še nekaj moči v življenju, toda danes se o nji v cerkvah le malokdaj čuje, ali vsaj jaz nisem nikdar; to je morda raditega, ker ne hodim v cerkev, ampak končno, jaz nisem nikdar čul propagirati ta nauk. Prenehal je funkcionirati, ker je skrajno neznanstven. Nauk o nonresistenci ne vpoštevja čustev in strasti, ki so v človeku. Ne vpoštevja življenja človeka, ki napravlja tako teorijo skrajno bedasto in nemogočo, navadna sanjavnost in prevara; morda je boljše kot druge sanje in prevare, ampak tudi to so vendarle sanje in prevare, ki ne morejo funkcionirati med človeštvom kakor je, ali med človeštvom kakor je bilo ali kakršnokoli bo v bodočnosti, razun če se premeni njegova struktura, toda mislim, da se to ne more zgoditi.

Krščanska religija polaga veliko važnost na ljubezen, svet pa ni narejen iz takega materiala. "Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe," je bilo že od nekdanj ena največjih zapovedi krščanstva. Nikjer pa ne najde mesta v današnjem svetu. Edino, kar imamo opraviti s svojimi sosedi je, da jih "odiramo." Niti se ne poskuša uveljavljati doktrino ljubezni v življenje. In v kolikor morem jaz razvideti, ni sploh nikdar ničesar veljalo v življenju.

Krist in za njim krščanstvo od nekdanj uči, da je molitev najvarnejši in najljubši način, potom katerega se lahko dobi to kar kdo želi dobiti. Če kaj rabiš, moli, pa boš uslišan. Res je, da je Krist učil, kakor

se razvidi iz Nove zaveze, da se mora moliti tajno, v sobi, da te nihče ne vidi, ampak duhovniki se niso nikdar ravnali po tem navodilu. Če sploh molijo, tedaj delajo to le javno. Ali molitev se je smatralo za mogočnejšo kot kaj drugega v življenju; kljub temu, nihče, ki ima količkaj inteligence, ne pričakuje, da bo z molitvijo kaj pridobil, da mu bodo molitve prinesle uresničenje njegovih želj. Nihče se ne bo zatekal k nji, razun v skrajni sili, pa tudi takrat nič ne pomaga. Ta svet ni narejen iz molitve. Vsakdo skuša na vse mogoče načine zavarovati svoje življenje, svojo varnost in svojo lastnino, toda med temi varnostnimi načini ni vključena molitev. Pač je imela molitev v prvotnih časih krščanstva važno mesto in najbrž tudi v vseh drugih religijah, s katerimi pa nisem mnogo znan, ker nisem imel privilegija živeti z njimi.

Doktrina odpuščati sovražnikom je splošna doktrina krščanstva, ampak nihče se po nji ne ravna. Niti se niso ravnali po nji v prošlosti, vsaj ne do kake večje mere. O stari zapovedi, kdor je brez greha, naj prvi vrže kamen, se zadnje čase ne čuje več. Posebno ne od časa, od kar imamo gonje proti zločincem, katere tako vstrajno propagirajo s čikaških prižnic in vseh drugih v Zedinjenih državah. V praktičnem življenju velja pravilo, da kdor je grešnik, naj tudi meče kamenje. To je zakon življenja, pravilo človekovega obnašanja in zadržanja. Doktrina o odpuščanju se je že davno izgubila, če je sploh imela kedaj kak pomen, toda najbrž ga ni, razun med nekaterimi, ki so bili tako rahločutni, da so bili oni in njihovi potomci kmalo iztrebljeni, svet pa je ostal kristjanom in drugim trdosrčnim bigotom, ki verujejo v kazni za druge ljudi.

Ena drugih važnih doktrin krščanstva je bila, "ne kopiči si bogastva, ki so od tega sveta." Zelo smešno, kajne? "Ne kopiči si bogastva, ki so od tega sveta" — med najbojevitejšimi kristjani pa najdemo bogataše, ki se ne poslužujejo samo vsakovrstnih trikov za večanje premoženja, ampak izrabljajo tudi krščansko religijo za te namene.

Ko je prišel Billy Sunday v Chicago, se morda še spomnite, da so bili vsi kapitani industrije na njegovih listih. Povabljen je bil v rezidence vseh prominentnih, premožnih ljudi, ki so tudi zložili "umazan" denar, da so omogočili gradnjo tabernakla. 5.) Zakaj? Ali zato, ker so bili kristjani, ali zato, ker so verovali v nauk, "ne kopiči si bogastva, ki so od tega sveta"? Ne! To so storili zato, ker so mislili, da je ceneje hraniti delavstvo z religioznim dopom 6.) kot pa jim dati večje plače. Nič drugega.

Krščanstvo služi le še kot podkupnina, da se drži ljudstvo v stanju zadovoljstva in skoro nič drugega.

Ko sem gledal po tej knjigi, nisem našel ničesar, kar bi mi ne bilo tuje in nenaravno v tej krščanski civilizaciji. Našel sem le eno dogodbico, ki ima morda nekoliko pomena tudi za današnji čas. Tiče se desetih devic. Mislim, da jih je bilo deset — na vsak način jih je bilo dovolj — pet modrih in pet nespametnih, navadna dekleta. Tako povprečno merilo pameti in nespameti je za mlada dekleta zadovoljivo. Odile so proti večeru, da se sestanejo z ženinom — jaz so-

5.) Tabernakel je prostor za verske pridige, bodisi, da je zgrajen le za začasno porabo, kakor je bil v tem slučaju, ali pa za stalno, kot n. pr. mormonski tabernakel v Salt Lake City, Utah. — Ured.

6.) Dope — angleška beseda, pomeni opojna sredstva kot opium itd. — Ured.

min, da so se bale, da bi ženini v temi na kak način ne zašel na stran in ga ne bi mogle najti, zato so vzele s seboj svetilke. Petero pametnih devic si je oskrbelo olja za svetilke. Svetilke so bile nažgane. Ampak pet nespametnih je pozabilo vzeti olje s seboj. Ko je prišel čas, menda okoli polnoči, je ženini prihajal, pet pametnih deklet, ki so imele olje, je bilo pripravljeno, pet nespametnih pa je spoznalo, da nimajo olja, zato so prosile pet pametnih, naj ga jim posodijo, kar pa so odklonile, češ, da nimajo dovolj olja za vse, ali pa so morda mislile, da ni dovolj ženinov za vsa dekleta; pet pametnih je odhitelo k ženinu, druge so morale ostati brez njega.

Mislím, da ta dogodba več ali manj še sedaj funkcionira; to je edina stvar, ki sem jo videl in o kateri mislim, da ima še nekaj pomena. To je bil za dekleta precej koristen migljaj; ampak ženini ga niso razumeli in ne izkoristili, kot bi kdo domneval.

Ampak reči, ki prednjačijo v krščanstvu, kot ljubezen, dobrotelost, odpuščanje, ne soditi druge, obrniti še drugo lice, nonresistenca, razdeljevanje premoženja, prodati vse, kar imaš in razdeliti med uboge, vse to so le sanje! Na desetisoče krščanskih duhovnikov govori vsako nedeljo o teh doktrinah, toda ne eden se ne ravna po njih, niti ne respektirajo tistih, ki jih morda praktično izvajajo. Oni rabijo svoje prižnice, svoje glasove, vplive in izobrazbo kakršno že imajo, da drže reveže v zadovoljnosti, medtem ko bogataši bašejo svoje dobičke.

Nepotrebno je govoriti, da ima krščanstvo kako sorodstvo z vsakdanjim življenjem. Jaz mislim vsakdanje življenje, ki je življenje ljudi, ki izvršujejo stvari na tem svetu. Ljudje, ki so učili in prakticali krščanstvo, so že davno prenehali verovati v njegove doktrine. Najde pa se mnogo nekristjanov, ki veliko bolj verujejo v nekatere doktrine, o katerih sem govoril, kot pa verujejo kristjani.

John Wesley je dejal, da ako ne veruješ vsega, kar je v bibliji napisanega, ne moreš verovati ničesar. V tem je nekoliko logike. Ti moraš verjeti v izvirni greh, v odrešenje po milosti božji, v brezmadežno spočetje in v vse druge nemogočnosti, ki jih uči, ali pa sploh ne moreš verovati in verjeti ničesar. Vse ali pa nič.

Mencken pravi, in po vsej pravici, da edini ljudje, ki verujejo v svetopisemске zgodbe, so reakcionarni duhovniki, stare, neumne tercijalke in na smrt obsodeni ljudje predno so obešeni.

Kaj pa je potemtakem gonilna sila tega sveta? Poglejmo. Jaz mislim, da ne more biti nobene-ga dvoma, kaj je najjačja gonilna sila v moderni družbi in v modernih krščanskih deželah. Nad vsemi vprašanji je tu odgovor, da je največja sila v življenju pridobivanje premoženja. Z njo je zaposljen vsakdo, ki ima moč in oblast. Politika, morala, literatura, časopisje, religija, vse je v službi denarnih kraljev.

Ali morete najti to ambicijo v kaki verski doktrini? Ne morete je najti v religiji krščanstva, vsekakor ne v tisti, ki so jo učili primitivni kristjani; jaz dvomim, da jo morete sploh v kateri najti, in kljub temu, ta moderna požrešnost po denarju ni samo popolnoma podjarmila krščansko religijo, ampak jo tudi vpregla za svojo porabo, kar je popolnoma protikrščansko.

Krščanska religija ne funkcionira v biznesu; 7.) ampak funkcionira za biznes!

Avtomobili niso krščanska institucija; niti ne brozjav, železnice, sploh vse kar vsebuje današnja materialistična družba — ki je najbolj materialistična, kar jih pozna svet. Prave doktrine krščanstva, primitivne doktrine krščanstva, so bile protimaterialistične v popolnem pomenu besede. Prav ali neprav, bile so take. One se niso ozirale na ta svet; niso se brigale za premoženje; niso se utikale v biznes. Religija je povečevala revščino; povzdigovala je pravična srca; ljubečo naravo; dobrasrčnost; odpuščanje, duhovnost — karkoli je to — in nonresistenca. Te krščanske čednosti je Neitzsche karkarakteriziral kot SUŽENJSKO moralo. Morala slabih in revnih. Morda je, morda ni. Ampak bila je pohojena od današnje materialistične civilizacije.

Neitzsche je dejal, da je edini vzrok, da so krščanske dežele kaj dosegle, v tem, da ni v vsemu krščanstvu niti enega kristjana.

(Konec prvega Darrowovega govora).

(Dalje prihodnjič).

7.) Business, beseda, ki vključuje trgovino, industrijo, promet in sploh vsa podjetja in trgovske odnose.

Andrej Štampar:

Človek v luči moderne vede.

Pojmiti človeka biološko — to je dandanes program. Vkljub vsem uspehom prirodnih znanosti se ni našel doslej noben učenjak — popularizator, ki bi bil napisal popolno študijo o biologiji človeka. To, kar imamo dandanes, so samo odlomki. Haeckel je napisal "Weltraetsel," v katerih je podal svetovno perspektivo na osnovi monizma, prirodoznanske filozofije in religije obenem, uvedel nek edinstven sklad v kraljevstvo organizmov ter pokazal lepo sliko v duhu moderne vede, sliko, o kateri so nekoč mislili, da je ideja peklenskega vruga, ne pa človeka...

Položaj človeka v prirodi je bil pojmovan prej samo pesniško in to različno po duhu in razpoloženju fantastičnih filozofov. Ravno človek, ki je nam vsem najbližji, ni bil predmet znanstvenega študija, temveč samo fantazije, ki se je potapljala v pusti religiji, pesmi in pripovedki.

Dokler je bila zemlja središče sveta in vesoljstva, je bil edino človek ustvarjen "po božji podobi." Ravno ta božanstveni pečat, ki je sijal na čelu vsakega človeka, ni pripuščal znanstvenega študija njegove narave. Ali evo tragike! Iz onega stana, ki je povzdignil človeka na pedestal moči, je prišel človek, ki je zrušil to iluzijo v prah. To je bil Nikolaj Kopernik.

Dolgo je delal na svojem delu "de revolutionibus, orbium coelestium", ga končno dovršil in uredil, ali ni ga smel izdati, ker se je bal Rima. Tragika velikega človeka. In šele ko je izdihaval na smrtni postelji, je videl prvič tiskane pole velikega in epohalnega dela.

In ako Kopernik tudi ni zasnoval svojega nauka na popolno moderni podlagi, eno je vendar storil.

Po njem ni bila več zemlja središče vesoljstva in s tem je izgubil tudi človek svojo dostojanstveno, pre-
zvišeno stališče.

Potekala so desetletja in sto let po Koperniku je Llevenhook prvokrat nameril drobnogled na živa bitja. Iz njegovih raziskavanj se je rodila začetkom devetnajstega stoletja hipoteza Schwana, da obstoje vsa živa bitja iz mikroskopično majhnih delov — stanic. Ta hipoteza je postala hitro znanstvena resnica, ki je pozneje preuredila ves svetovni nazor.

Lamarek zagovarja, raziskajoč življenje organizmov, l. 1809 v knjigi "Philosophie Zoologique" hipotezo o aktivnem prilagodenju vseh živih bitij okolici, v kateri žive.

Petdeset let nato izda Darwin "Postanek vrst", kjer popravlja Lamarekovo misel in postavlja druge hipoteze, na katerih gradi popolnoma novo in moderno kozmično perspektivo. Darwinovo delo o "postanku človeka" tvori prvo fazo v razvitku modernega mišljenja o postanku človeka in njegovem položaju v prirodi.

Že davno prej si je usodil LaMettrie proglasiti človeka za stroj. Ta misel je napačna in se ne da privedi v sklad s prirodnim znanstvom. Ona je posledica filozofskega materializma, ki je vladal v oni dobi in na spekulaciji zasnovana filozofija je gotovo vedno zgrešena, ker je produkt razmišljanja, zidajočega čestokrat lepe svoje zgradbe na pesku.

Danes se pojmuje človek kot organizem, kot nekaj, kar se razvija in se nikdar ne preneha razvijati.

Lepo piše Dekker: "Organizem ni stroj. Primera je potrebna. Stroj se ne more razvijati in prilagoditi. On se ne poraja kakor živi organizem, ne nastane iz bitja iste vrste in ne rodi iz sebe novega stroja. On sicer dela, kakor dela tudi organizem. Tudi on se "hrani", tudi on "uporablja" oglje in "se napaja" z vodo. Ampak edino, kar daje od tega je delo, njegovo posebno delo. Organizem pa ne rabi hrane samo za delo, ampak tudi za to, da nadomešča izgubljene dele in zbira zalogo, on ima sposobnost, spreminjati hrano v meso in kri, da si jo prisposobi. Stroj je odvisen od inženirja in posluje, organizem je pa stroj in inženir.

Človek-organizem je torej program nove dobe. In ko pojmuje človek tako samega sebe, tedaj se je odkrila nova misel in novi svet je zasnovan na znanstveni podlagi.

Toda, jeli mogoče izenačiti človeka z ostalimi živimi bitji, mu je li mogoče vzeti vse, kar ga je delalo prej krono vsega stvarstva, gospodarja vseh živih bitij in zemlje, kot "sliko in podobo božjo"? Ne pomenja li to anarhije v naravnem oziru?

In ravno ta novi nazor, ta nova resnica daje mislečemu človeku, ki išče vzroke za vsako stvar, več miru kakor vsa dosedanja mnenja o stališču človeka v prirodi.

Ne zveni li zelo žalostno, da je tudi človek odvisen od okolice, v kateri živi, kakor ostala živa bitja, da se razvija tudi on, in da ni dovršena celota?

In v času take tuge, ko se naša misel ne more pomiriti s takim položajem človeka, ko se vzbuja tolikrat vprašanje: ali človek ni nič višjega? se porajajo kakor iz neizvestne teme one Darwinove besede, ki jih je zapisal v svoji knjigi "o postanku človeka"...

Nahajam se na obali jezera — tako nekako piše Darwin — in pred mano vstajajo slike iz zgodovine te zemlje, po kateri hodim, iz zgodovine teh živih bitij, med katerimi živim. Davno pred eoni je obstajala na pusti površini matere zemlje samo ena živa stanica, iz katere se je razvil potom evolucije ta mnogoliki svet organizmov. In tudi jaz sam sem kot človek produkt tega razvoja, tudi jaz imam v sebi nekaj od te stanice kakor rastlina in žival, ki jo gledam. Iz tega čuvstva prave rodbinske skupnosti nas vseh se poraja preporojena misel vzajemne ljubezni do vsega, kar nas obdaja, kot nov utrip v skupnem našem življenju.

Kako nrvstveno globoka je ta misel, ta nova resnica. Človek-organizem — to je program. In čeprav uničuje resnica ideale, nam podane od napačne vzgoje, nam podaja potem vendar več zadovoljnosti, kakor vsi naši prejšnji ideali. Biologija nam pokazuje nit, ki se prepreza skozi ves svet in vse vesoljstvo — in to je edinstvo, popolno edinstvo, najmočnejša zveza med bitji.

In taka vzajemna skupnost ne velja samo za človeka, ampak za vse, kar živi. Krapotkin je šel dalje kakor Darwin in je v svojih "Načelih vzajemne pripomoči" postavil vzajemno ljubezen in borbo za obstanek kot načelo sveta, katero je utemeljeno v prirodi kot najvišje načelo, po katerem je človek tako dolgo hrepenel v svojih sanjah kot edinem smotru svojega življenja. Že Buckle je poskusil v svoji "Zgodovini civilizacije na Angleškem" dokazati, kako pogoja okolica gotovo kulturo, ki ni samo produkt naših umstvenih moči, temveč tudi pogojev, v katerih živimo. Zato pomenja Buckleovo delo popolnoma novo izhodno točko v vsem naziranju razvoja ljudske kulture. Buckle je dokazal, da okolica ne vpliva samo na postavbo našega telesa, ampak tudi na našo misel in naše naziranje. Tako nahajamo v uvodu k njegovi "zgodovini civilizacije" mesto, kjer nepobitno dokazuje, da se je v Egiptu morala razviti ona visoka kultura, o kateri govorijo ostali spomeniki. Buckle je šel dalje — in je na ženialen način analiziral razne kulture in dokazal, da so ravno elementarne okolnosti (podnebje, zemlja, morje, reke i. t. d.) nujno pogojevale one razlike med kulturami. On je raztolmačil, da se je na vzhodu morala razviti kultura polna domišljij in poezije vztočnega značaja, na Kitajskem oni kitajski konservatizem, na Grškem harmonija resnice, lepote in dobrote. V južni Ameriki se je razvila ona bujna peruanska kultura baš pod vplivom klimatičnih odnošajev, delovanjem pasetov, ki nosijo tem vlago in dež, da vznikne iz premočene in oplojene zemlje bogato rastlinstvo.

Lamarek in Darwin sta dokazala nepobitno vpliv prirodnih okolnosti na organizem človeka,

Buckle pa na njegovo duševno življenje. Ti trije veliki možje pomenjajo v nauku o človeku popolnoma novo fazo. Lahko pravimo, da se razvija od njih organičnem toku nadaljno naziranje o človeški naravi do današnjega dne, ko so uvrstili tudi človeka v biologijo kakor živali.

Še dandanes se nismo navadili gledati mirno resnici v oči in se tega spoznanja skoraj nekoliko bojimo. Da, ljudje beže celo nalašč od te resnice in iščejo rajši uteho v veri svojih očetov, kakor da sprejmejo novo resnico in se nauče po nji živeti in pojmovati življenje prirodno. Ravno prirodno pojmovanje poraja tudi novo, trdnjšo etiko, ki ni produkt spekulativnega ugibanja, temveč zapoved velike naše majke prirode.

Do danes človek ni našel miru v nobenem naziranju, naj si je bilo že novejšega ali starejšega datuma, ker je bilo zgrajeno vse na slabi osnovi. Današnja doba hrepeni po religiji, ker je nereligiozna. In kakšna bo ta religija?

Ni težko uganiti. Pred desetimi leti je izdal Flamarion poetično svojo knjigo "Bog v prirodi", kjer pravi: "Mi smo iskali doslej Boga tam, kjer ga ne moremo in kjer ga ni mogoče najti, odslej ga moramo iskati tod, kjer prebiva. In pred mano se hipoma prikaže ta lepa in vzvišena priroda. Ali ni ona božanstvena? Bog je v prirodi..."

Ko je pisal Flamarion svoje delo, ni mogel pokazati trdnih dokazov za svojo trditev, in radi tega se izgublja njegova knjiga v fantaziji. Od tedaj pa se je razvila biologija kot samostojna veda in tedaj se je prikazal tudi novi svet, osobito tedaj, ko sta Francé in Zacharias nadaljevala delo Haeckla na področju mikrobiologije.

In tedaj je vzklilni Francé v prekrasnem svojem delu "Življenje rastlin" z navdušenjem: "Pojd v prirodo in tam boste našli uteho za svojo nemirno dušo. Ni bog ustvaril prirode, ampak ona je božanstvena."

UTRINKI.

V Chicagi so na stavki peki. Prevozniki, ki razvažajo kruh, so tudi organizirani, toda delajo naprej. Če bo stavka izgubljena, bo to pripisati nelojalnemu zadržanju do pekovski unije od strani unije razvaževalcev.

Na stotine stavk je v Ameriki izgubljenih, ker delavei ene stroke delajo v prizadetem podjetju, kadar so delavei druge na stavki. Naprednejši elementi spoznavajo blaznost takega početja v delavskih bojih, pa mislijo ameriški unionizem reformirati na konvenciji Ameriške federacije dela, ki se vsi v Denverju.

Proti Gompersu lete številne obtožbe, da je on v veliki meri kriv za izgubo mnogih stavk v zadnjih par letih, ker je s svojimi taktikami pomagal bolj kompanijam kakor pa stavkujočemu delavstvu. Bil bi že čas, da bi ameriško delavstvo res pomedlo z Gompersovo reakcionarno, nazadnjaško mašino in postavilo v vodstva ljudi, ki imajo socialistične na-

zore. Ako nadomestijo enega Gompersa z drugim, ne bo delavstvu prav nič pomagano.

V Oklahomi so pobijali črnce, druge so nagnali v barake, da so jih obvarovali pred umori. Nekateri pravijo, da hočejo belopoltni njihova oljna polja. Verjetnejše je, da so izgreli nastali, ker so brezposelni belopoltni delavci videli črnce pri delu.

Senator Medill McCormick zahteva, naj se imenuje odbor, ki naj preišče vzroke za "plemenska sovraštva" v tej deželi. Odbor naj gre v zoologični vrt, in poroča, kaj bo videl tam.

Pes sovraži lisico, svojo sorodnico, ne sovraži pa slona, ki se toliko razlikuje od njega. Človeška bitja so živali, ki sovražijo svoje brate, kakor sovraži pes lisico ali volka. To preneha, kadar ljudje prenehajo biti živali — ta čas pa je še daleč.—Arthur Brisbane.

Skupina Amerikancev iz Texasa je udrila v Mehiko, ugrabila Aleksandra Soria, ga tirala v Texas, kjer ga je linčala. Ta akt je napravila iz maščevanja, ker je Soria napravil neko hudodelstvo, ko je bil v Texasu.

Predsednik Obregon ne smatra, da imajo Amerikanci pravico udirati v Mehiko in linčati mehičanske državljane. Zato je uvedel preiskavo in potem bo najbrže poslal washingtonski vladi protestno noto, na katero bo dobil uljuden odgovor, nota pa bo šla v arhiv. Če bi se dogodilo obratno, da bi Mehikanci udrili v Texas in linčali Amerikanca, bi bilo tudi nekoliko rožljanja, kajti Amerika ima močno mornarico in armado, Mehika jo pa nima. Če hočeš dobiti pravico ali zadoščenje, moraš biti močnejši od tistega, od katerega zahtevaš pravico ali zadoščenje. Delavci sedaj še ne razumejo tega nauka.

Ti, ki trdiš, da si napreden, da si zaveden in v bojnih vrstah, s čim moreš to dokazati? V organizaciji nisi. Delavskega tiska ne podpiraš. Aktiven nisi nikjer v nobeni delavski organizaciji, razum če smatraš klub za pijančevanje za delavsko organizacijo. Takih klubov je precej, socialistični pa so bolj redki. Včasih bomo nekoliko posvetili v to farsu naprednosti po slovenskih kolonijah.

Urad The Labor Bureau Inc. je po daljšem študiranju sedanjih življenskih razmer podal izjavo, da ne more nobena družina petih glav živeti v Chicagi v primernih življenskih razmerah izpod \$2570 dohodkov na leto. Toda koliko družin pa ima take dohodke na leto? Delavski biro tudi ne pove, kako naj delavske družine pridejo do gori imenovane svote, kajti malokdo zasluži preko \$2,000 na leto. Delavske družine ne bodo imele dostojnega življenja, dokler bo vladal današnji gospodarski sistem.

Vrhovno sodišče države Kansas je pritrdilo izreku drugih sodišč, ki proglašajo zakon, ki določa ustanovitev industrijalnega sodišča, ustavnim. Alexander Howat, odbornik premogarske unije za kanasaško okrožje, je bil na podlagi tega zakona obsojen

na eno leto ječe. Ta zakon namreč ne dovoljuje stavk, dasiravno ne zabranjuje delavcem spadati v unije. Zelo zanimivo, še posebno če se spomnimo, da so ljudje, ki kujejo take zakone, izvoljeni od delavstva, seveda ne od socialističnega delavstva.

Ruska sovjetska vlada baje ponuja Zedinjenim državam dva otoka ob sibirskem obrežju, ki bi jih lahko porabila za bazo vojne mornarice; v slučaju vojne proti Japonski bi bila ta otoka velike strateške važnosti. Ta dva otoka dobi Amerika le pod pogojem, da se obnove popolne trgovske zveze med Zedinjenimi državami in Rusijo. To vest je sporočil Washington D. Vanderlip, ki se je mudil zadnjo pomlad v Rusiji. Rusiji je Japonska velika in nevarna nasprotnica. Zato je mogoče, da hoče sovjetska vlada izrabiti sedanje napeto razpoloženje med Japonsko in Zedinjenimi državami v prid Rusiji. Če je Vanderlipova trditev resnična, pa je potrebno počakati tozadevne izjave iz Moskve.

V senatu države Floride je bila predložena predloga, ki določa, da čisti dohodki odvetnikov, izhajajoči iz njihovega poklica v imenovani državi, ne smejo presegati \$3.000 na leto. Če bodo večji, jih bodo morali izročiti državi, ki jih bo porabila v dobrodelne namene. Neuspešen poizkus, kajti advokatje so danes v vseh državah Unije element, proti kateremu se ne more uvajati podobnih zakonov. Advokatje v Zedinjenih državah pišejo zakone in določajo, katere naj se sprejmejo in katere ne.

Med grškimi in turškimi četami se nadaljujejo spopadi, pri tem pa prihajajo v javnost poročila o okrutnosti vojakov. Turki očitajo Grkom, da turške vojake žive sežigajo, da jim režejo nosove in druge ude ter da mučijo turško civilno prebivalstvo. Grki očitajo enake grehe Turkom. Stara pesem. V vseh vojnah je enaka. Take brutalnosti izginejo, kadar ne bo več vojen. V vojnah se ne tepejo kavalirji, ampak bestije v človeških podobah.

Socialistična dnevnika "The New York Call" in "Milwaukee Leader" sta dobila nazaj privilegij drugega poštne razreda. Ravno tako tudi tednik "Chicago Socialist". Ob tej priliki so vsi trije listi povedli kampanjo za nabiranje novih naročnikov izven krajev, v katerih izhajajo.

Poljska narodna cerkev je proglasila odpravo celibata. Tudi na Češkem se je gibanje za odpravo celibata precej razvilo in ker papež nikakor ni hotel privoliti v odpravo celibata, je prišel med češko katoliško duhovščino razkol. Mlajši duhovniki so za odpravo celibata in stari, da se vzdrži.

Gibanje med katoliško duhovščino za odpravo celibata v Jugoslaviji še ni dobilo močnejšega zamaha. Močnejše pa je gibanje za združenje katoliške in pravoslavne cerkve v eno. Le, da sta se tudi v tem gibanju porodile dve, oziroma tri struje. Ena, ki želi staroslovansko bogoslužje, odpravo celibata in pri-

padnost k Rimu. Druga, ki hoče, da tudi združena cerkev ohrani svoj pravoslavni značaj in tretja, najšibkejša, ki hoče, da postane zedinjena cerkev nekakšna narodna institucija, neodvisna od zunanjih cerkvenih dostojanstvenikov. Vsekakor je tudi s cerkvijo, zgrajeno na Petrovi skali, nekaj narobe. Kaj, bo pojasnil frančiškanski štab z Lincolnove ceste. Pa tudi druge religije imajo svoje težave v teh burrih časih. Nebesa so kakor vedno tudi v teh bojih nevtralna.

"Zgodovina pripoveduje, da je Croesus, takrat najbogatejši človek na zemlji, podjarmljen od Cyrusa, sedeč na grmadi, kjer se ga je nameravalo šivega sežgati, zaklical trikrat ime Solon.

"Cyrus, interesiran, kdo je ta misteriozni Solon, je ukazal privedi Croesusa doli z grmade, in Croesus mu je povedal, kako ga je modrijan Solon nekoč posvaril, da mu vse njegovo zlato končno ne bo v nikako korist. Cyrus, na katerega so te besede napravile velik utis, mu je pustil življenje in postala sta velika prijatelja. Oba sta bila pozneje ubita.

"Stari Solon bi morda lahko povedal kaj pametnega Uncle Samu. V tem času ima Uncle Sam v svojih mejah več kot tri tisoč milijonov v čistem zlatu, nekaj v kovanem denarju, drugo v kosih. Ob istem času ima pet milijonov ljudi brez dela in pred seboj ima zamotane čase. Zlato ni vse." — A. B.

Ali se širi ideja socializma? Še nikdar se ni toliko govorilo in pisalo o njem, kakor sedaj. Ne samo med delavci, ampak med buržvaznimi kregi, med kapitalisti, duhovščino, povsod je socializem dnevno vprašanje. Človeštvo je na pragu prehajanja v socialistično družbo, ki pa bo počasno, kakor je bilo počasno vsako prehajanje iz enega sistema v drugega. Eni se bodo borili proti socializmu s vsemi svojimi silami, da ga zadrže, drugi se bodo bojevali, da mu omogočijo hitrejši razmah. Pridruži se poslednjim.

Pet držav, Anglija, Francija, Japonska, Italija in Zedinjene države so v letu 1920 potrošile za vojne namene \$2.000.000.000 več kot pa v 14. letih od 1900. do 1914. Ljudstva vseh teh držav se smatrajo za civilizirana, kljub temu trošijo vsako leto več za militarizem kot pa za kulturne potrebe. Ko bo militaristično pripravljanje doseglo svoj višek, pa bo zopet "svetovna vojna", v kateri bodo padali tisti ljudje, ki s svojim delom in s svojimi davki pomagajo rediti militarizem. Tega se ne zavedajo, kajti če bi se, bi imeli že socialistični družabni red.

Ljudje, ki obupavajo, ker se ni od včeraj še ničesar spremenilo, bi se morali spomniti, da so se skozi vso zgodovino človeštva dobili taki ljudje. Ampak bili so drugi, ki niso poznali obupa, ki niso izgubili vere v bodočnost, in tem se je zahvaliti za vse korake, ki jih je že napravil človeški rod k napredku.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

COLLINWOOD, O. — Kriza vlada in beda se nasejuje v deželo, ki je ena najbogatejših, v kateri bi res lahko vladala takozvana prosperiteta. Te pa ni. Mase delavcev hodijo po ulicah, stoje pred vhodi tovaren in iščejo delo.

Mladi moške so to, cele vrste jih je; pohajkujejo in premišlujejo o današnjih časih. Ko rojaka ogovoriš, ga ne pozdraviš z navadnim "halo," ampak "ali delaš?" "Ali si brez dela?"

Pri tem se večkrat naleti na ljudi, ki vprašujejo, kje je danes socializem, da nič ne pomaga? To so zelo neumna vprašanja. Čudno, da taki ljudje poznajo socializem le kadar so v stiski, brez dela ali kaj podobnega. Nikdar pa jim ne pride na misel, da bi se organizirali. Niti se ne trudijo, da bi čitali socialistične liste in se poučili kaj je socializem in kaj propagira. Mar naj socializem reši podrtijo današnjega razdrapanega ekonomskega reda? In ali je dovolj močan, ali so socialistične organizacije jake dovolj, da napravijo konec današnji mizeriji in vržejo kapitalistični družabni red?

Delavci smo sami krivi, ker se vse premalo zavedamo svojega razreda. Le kadar je kriza, se ljudje jeze, kadar delajo, e, tedaj, "kaj mi če socializem!" Sedaj ga kritizira, preje mu ni bil niti potreben. Delavstvo se mora naučiti tole: Da se brez organizacije ne more ničesar doseči. Da je treba spadati v socialistično organizacijo in ZANJO DELATI. Kajti le z delom se dosega uspehi. Če pristopim v organizacijo, se radi tega še ne bo nič spremenilo v enem letu. Tako hitro razvoj ne gre naprej. Toda socialistično delo potrebuje tebe, njega in mene in vse druge delavce. Sedaj nas je še malo, in le malokdo se trudi spoznavati socialistične nauke. Zato pa imamo krize in zato se pometi z delavstvom kadar se kompanijam poljubi.

Poleg navadnih brezbriznih delavcev imamo druge, ki na ves glas pripovedujejo, da le na njihov čudežni način, kakor ga oni propagirajo, bo prišel preobrat. Socialistična stranka jim je prepočasna; kedaj pride ta čudežni preobrat, takorekoč brez boja in brez organizirane sile, tega menda sami ne vedo. Med nami ni nihče tako omejen, da ne bi želel takojšnjega prehoda v socializem ali če hočete v komunizem. Vendar pa nas želje ne bodo privedle nikamor, ako ne bomo tudi delali in jačali našo organizacijo za cilje, ki jih imamo. Časi so resni in cepljenje naših vrst ni prav nič na mestu. Razdiralno delo proletarske neslogorije koristi le kapitalizmu.

Ob tej priliki naj se dotaknem tudi gibanja v tukajšnji naselbini.

Tu imamo klub št. 49 J. S. Z., toda na žalost moram priznati, da smo bili pred vojno vse boljše organizirani kakor sedaj. Imamo sodruge z lepimi idejami, ki pa jih razvijajo le doma za pečjo in govore zelo revolucionarno. V organizacijo ne pridejo, ne v eno ne v drugo. Naselbina kot je collinwoodska, v kateri živi okoli sedem tisoč Slovencev, bi bila lahko vse boljše organizirana na socialističnem polju kot pa je v resnici. Da ni, je krivda edino v malomarnosti in brezbrizni zanikrnosti med večino našega delavskega ljudstva.

Tudi tisti, ki so organizirani, še ti se vsi ne udeležujejo sej. Za enkrat se odsotnost še oprostí. Ampak izostajanje od sej skozi več mesecev je neodpušljivo. Kako naj se taki ljudje sploh imenujejo agitatorji za socializem?

Wall Street s svojimi bankirji je na delu z vsem svojim najetim štabom, ki veruje v aktivnost in v organizacijo. Če smo socialisti, moramo vedeti, da mora biti naša organizacija jaka, njena aktivnost vedno večja in ozbrabza med delavstvom se mora izpolnjevati, ako hočemo iti naprej. Položaj delavstva se bo izboljševal do tiste mere, do katere bo delavstvo sposobno, da ga izboljša.

Članstvo tukajšnjega kluba št. 49 pozivam, naj se vsi brez izjeme vdeležijo seje v nedeljo dne 26. junija

dopolodne v Kunčičevi dvorani. Vabljeni so tudi tisti, ki se smatrajo revolucionarnejše od nas. Na seji se bomo lažje pogovorili in možno je, da se celo pridružite delu za socializem.

Bliža se kongres JSZ. Potrebno je, da pride članstvo skupaj sedaj in se pogovori o nalogah in vsem drugem, kar bo moral vzeti pozneje v pretres kongresa naše Zveze. — J. F. Durn.

SPRINGFIELD, ILL. — Priloženo pošiljam svoto in imenik darovalcev, ki so prispevali za organizacijski fond J. S. Z. Vsem prispevateljem izrekam na tem mestu v imenu socialističnega gibanja iskreno zahvalo. Lepo je in značilno, če se delavci celo v gospodarski krizi kot je danes zavedajo svoje dolžnosti in priskočijo edini politični organizaciji jugoslovanskih delavcev v Ameriki na pomoč, da se pojača. — Rojaki, sodelavci! Kakor izkazuje s svojimi prispevki, ki jih darujete drage volje za našo sveto delavsko stvar, tako ni treba tudi pri nobeni priliki pozabiti, da je treba slehernemu zavednemu slovenskemu delavcu pristopiti v socialistični klub kjer obstoji, kjer ga še ni, je pa dolžnost, da se čimprej ustanovi. V organizaciji je moč, posameznik ne šteje nič. Kapitalizmu je mogoče izkoriščati tako neovirano delavsko množico, ker se premalo zanimajo za svojo politično in gospodarsko organizacijo. Naprej, slovenski delavci, kjerkoli ste, v vrste, v Jugoslovansko socialistično zvezo! Poleg tega ne smemo pozabiti, da imamo podpirati svoj list "Proletarec," ki je last slovenske sekcije J. S. Z., torej vseh članov, ki spadajo potom J. S. Z. slovenski sekciji. Gospodarske svobode ne bo, dokler si jo delavstvo samo ne izvojuje, in izvojevati si jo more **EDINO POTOM SVOJE NEODVISNE POLITIČNE IN GOSPODARSKE ORGANIZACIJE!** Še enkrat: če je v vaši naselbini že socialistični klub, pristopite k njemu, če ga ni, ga ustanovite; in če ni še razširjen Proletarec, mu pridobite naročnikov.

Socialistični pozdrav vsem sodrugom in delavcem za našo stvar široj Amerike!

Frank Čopi, organiz. in nabiralec org. fonda JSZ. (Op. ured. — Poslana svota bo objavljena v prihodnjem izkazu).

POROČILO O POVODNJI.

PINON, COLO. — Iz te naselbine menda še ni bilo dopisa v Proletarcu, pa tudi ta ni razveseljiv.

Piscu teh vrstic je leta 1919 uničil požar poslopja, poljsko orodje in krmo, 3. tega meseca o polnoči pa je pridrla voda in uničila 40 akrov obdelane zemlje, odnesla hlev, nekaj živine, kokoši, poljsko orodje itd.; sedaj sem takorekoč ob vse. Ako je kje kaka stvar, ki se imenuje nesreča, je mene prav gotovo zadela.

V tej farmerski koloniji žive večinoma Amerikanci in le nekaj Slovakov in Italijanov. Izmed Jugoslovancev sem jaz edini. Pinon se nahaja 12 milj severno od Pueble.

Pred povodnjo so prišli k nam nekaki sveti možje, hodili od farmerja do farmerja in jih nagovarjali, naj gredo vsaki dan v tukajšnjo šolo poslušati njihove pridige in seveda pri tem polniti tudi njihove bisage.

Jaz sem jim povedal, da jih nimam časa poslušati. Če bi ta nesreča zadela samo mene, bi moji pobožni sosede govorili, da mi je bila poslana kazen, toda ker je zadela nesreča tudi njih, dasiravno so hodili k pridigam, mi ne morejo ničesar očitati.

Mesto Pueblo je na nekaterih mestih takorekoč razvalina. Tudi v tistem delu mesta v nižini ob reki, kjer žive Jugoslovani, je vse razdrto. Mnogo lesenih hiš je voda odnesla, nekatere so se zrušile; tretje pa je premaknilo, tako da so nekatere stale na sredi ulic.

Uredništvo Proletarca prosim, naj se zavzame kake korake za podvzete pomožne akcije v prid oškodovancem po povodnji, kajti mnogo ljudi je brez strehe, obleke, živila in denarja, poleg tega pa je še kriza, da je nesreča popolna. — John M. Stonich, P. O., Pinon, Colo.

Enketa o spremenitvi oblike Proletarca, o agitaciji in drugo.

JOHNSTON CITY, ILL. — V Proletarcu sem čital zanimive razprave glede oblike lista Proletarca in drugega, v zvezi z listom in agitacijo. Iz vseh dopisov sije želja, da se naš list razširi in da se pojača naše gibanje.

Tudi jaz se pridružujem urednikovemu mnenju, da naj ostane list v sedanji obliki. Priporočljivo pa bi bilo, da bi list prinašal poleg člankov tudi povesti, romane in črtice, pisane v duhu, ki slika današnji družabni red s socialističnega stališča. Zelo dobro bi bilo, ako bi list mogel prinašati tudi ilustracije, ki so zelo privlačno sredstvo za pridobivanje naročnikov. So ilustracije, ki povedo več, kot pa bi se moglo povedati s serijo člankov. Kot agitatorično sredstvo so priporočljive, kajti mnogo ljudi se nerado ukvarja s čitanjem člankov, toda dobre karikature in druge slike pa bi jih navajale tudi na čitanje člankov. Vse to bi bilo dobra reklama za list, kajti ljudje bi se zanj zanimali in ga priporočali tistim, ki še niso nanj naročeni.

List kakor je Proletarec bi moral imeti vsak slovenski delavec. Ni se jim treba bati, da jih bo v oddolnih trenutkih zavajal, kot delajo drugi listi n. pr. v času predsedniških volitev. Za Judežve groše so priobčali oglase in članke, v katerih so poveljevali kandidirati kapitalističnih strank in mnogo slovenskih volilcev so na ta način zapeljali, da so glasovali za protidelavske kandidate. Nekaj dni pred novemborskimi volitvami sem prišel k nekemu rojaku, ravno ko je čital G. S., toda ne člankov, ampak oglas, v katerem sta bili slike predsedniškega in podpredsedniškega kandidata republikanske stranke. Obrne se k meni, pokaže na Hardingovo sliko, pa pravi "Drugače novembra bomo pa tega volili." Povem mu, da je ta kandidat nasproten delavskim interesom, da so ga postavili kapitalisti in da bo vodil kapitalistično politiko, pravi delavski kandidat pa je sodrug Debs, katerega je nominirala socialistična stranka, ki je organizacija delavcev. On pa se mi je čudil in trdil, da so to vendar "delavske cajtenge," ki ne bodo hvalile delavstvu nasprotnih kandidatov. Sicer sem mu skušal pojasniti, da nekateri listi pišejo samo za denar; če se jim ponudi oglase, ki so dobro plačani, jih priobčijo, pa če tudi se z njimi izdaja delavske interese. Ko sem končal, se je zaklel, da ne bo nobenim "cajtengam več verjel." Tako si taki listi odbijajo naročnike, pri tem pa pri neuki masi še vcepljajo nazor, da so vsi listi nepošteni. To ni bil edini slučaj, kajti na stotine volilcev je bilo zapeljanih. Ne smemo pozabiti, da izgovori prodanih listov ne drže vseskozi, kajti mnogo ljudi ne zna ločiti med oglasi in članki. Vse, kar je v listu priobčenega, smatrajo za izraz volje izdajateljev in urednikov lista, pa najsibodo oglasi ali kaj drugega. Če list vedno ponavlja, da je "zagovornik delavskih interesov," se bo vedno našlo nekaj ljudi, ki bodo to verjeli in vzeli vsako priporočilo, četudi je priobčeno kot oglas, za resno.

V Enakopravnosti sem videl dopis iz Herminie, Pa., v katerem piše dopisnik med drugim, da je zelo težko agitirati zanjo, ker se je ljudem zamerila vsled oglašanja kandidatov republikanske stranke. Ta čin dopisnik zagovarja, češ, da je bil list prisiljen sprejemati dotične oglase vsled gmotnih težkoč. Ali naj se radi takega vzroka omadežuje list s prodajanjem svojih kolon delavstvu sovražnih interesov? Mar je v prid delavstva, da se časopis, ki je na strani delavstva, v oddolnem momentu postavi na stran protidelavske stranke?

Najslabši so tisti listi, ki niso zanesljivi; danes so zate, jutri pa ti bodo usiljevali kandidate, ki so ti sovražni. V tem oziru so boljši farški listi, kajti oni so nam vseskozi sovražni in inteligentno delavstvo ve, da ne morejo pisati drugače kot v delavstvu sovražnem duhu.

Slovenski delavci, širite le naše liste, ki so v resnici naši in stoje v neomajenem boju za proletarijat; to sta Proletarec in Prosveta. Na ta dva se lahko zanesemo brez skrbi in s čitanjem teh bomo vedno poučeni,

kako nam je nastopati v naših bojih. Taki listi so vredni podpore delavstva. — Frank Martinjak.

CHISHOLM, MINN. — Člani kluba št. 22, JSZ., so se izrekli za sedanjo obliko Proletarca, eden pa, da se jo spremeni. Do tega zaključka niso prišli na seji, ampak jaz sem vprašal za mnenje posameznike, kar je prineslo prej omenjeni rezultat. — Joseph Ule, tajnik.

MEADOW LANDS, PA. — Okrožnica, poslana klubom in zastopnikom, v kateri se vprašuje glede spremembe forme Proletarca, je bila predložena seji našega kluba št. 182, JSZ. Po končani diskuziji je bilo sklenjeno, da naš klub priporoča sedanjo formo.

Priporočilo, naj ima vsak klub tudi enega zastopnika, ki bo skrbel za nabiranje naročnikov Proletarca, je bilo vpoštevano. Ta mandat je sprejel spodaj podpisani. Skrbel bom, v kolikor bo v mojih močeh, da se število Proletarčevih naročnikov zviša tudi v naši naselbini. Lahko delo to ni, kajti prave zavednosti in izobrazbe je le malo med ljudmi in zato je agitacija težka. — Leonard Lenassi.

TISKOVNI FOND PROLETARCA.

XVI. Izkaz.

CLEVELAND, O. — Lovrene Gorjup	\$ 3.00
DETROIT, MICH. — Jos. Topolac	.50
LISBON, O. — Jacob Bergant	.50
MEADOWLANDS, PA. — Matevž Premrov ..	1.00
PULLMAN, ILL. — John Florjančič, 50c; John Brolih, 25c; Geo. Ule, 25c; John Dolinšek, 25c; Joe Knaus, 10c; Frances Zveznik, 50c; skupaj	1.85
JAMES CITY, PA. — Joe Petek	2.00
CHICAGO, ILL. — Mary Udovich	1.00
CHICAGO, ILL. — Družba pri Kreniku	.95
Skupaj	10.80
Zadnji izkaz	\$1,655.01
Skupaj	\$1,665.81

AGITATORJI NA DELU.

Število naročnin, ki so jih poslali agitatorji za razširjenje Proletarca.

L. Gorjup, Cleveland, O.	1
Louis Urbancich, Detroit, Mich.	5
C. P., Chicago, Ill.	6
Mike Podboy, Cleveland, O.	4
Frank Bregar, Avella, Pa.	2
Jerry Alesh, Cleveland, O.	2
J. R. Sprohar, Irwin, Pa.	2
Jos. F. Durn, Collinwood, O.	3
Frank Martinjak, Johnston City, Ill.	2
Charles Boitz, Penna.	3
Jonh Terčelj, Lawrence, Pa.	2

Osvoboditev delavstva izpod mezdne sužnosti mora biti le delo delavstva samega. Delavec, ki se tega zaveda, stopi aktivno v vrste agitatorjev za naš tisk, ter pomagaj razširjati luč spoznanja, naše časopise in drugo literaturo, med še nezavedno maso delavstva. Piši upravi tega lista, da ti pošlje vse potrebno za nabiranje naročnikov in druge informacije. Naše geslo bode: Proletarcu pet tisoč naročnikov do novega leta.

UPRAVNISTVO.

Drobiž iz Jugoslavije.

— V mejah Jugoslavije se redi na stotisoče ruskih beguncev, ki so vsled neuspešnih bojov ubežali pred boljševiki. Tako poročajo jugoslovanski listi in kritizirajo vladu, ker podpira te "reževe", dasiravno so skoro vsi delazmožni ljudje.

— Med Mariborom — Št. Lenartom — Gornjo Radgono se je vpstavila avtomobilska zveza. Postaja so tudi v Šmarjeti in Ivanjcih.

— Zbor JSDS. se bo vršil meseca avgusta t. l.

— Zadrski Jugoslovani se niso udeležili zadnjih občinskih volitev.

— Pasić je priznal, da troši jugoslovanska vlada

šest milijonov dolarjev za vzdrževanje Wranglovih čet in drugih ruskih beguncev, ki se nahajajo v Jugoslaviji.

— Merodajni faktorji v Ljubljani pritiskajo na belgradsko vlado, da dopolni slovensko vseučilišče v Ljubljani z medicinsko fakulteto.

— Finančno ministrstvo v Belgradu je odobrilo kredit za gradnjo pomorske baze v Solunu za promet skozi to luko za in iz Jugoslavije, oziroma Srbije.

— Dne 21. maja se je v Ljubljani vršil kongres Udruženja jugoslovenskih inženjerov in arhitektov.

— Strojne tovarne in livarne v Ljubljani so zvišale glavnico od 6 do 10 milijonov kron. Ob enem si je družba izposlovala pravico, da sme na svojem običnem zboru zvišati glavnico na 25 milijonov kron. Naročil imajo te tovarne ogromno, a manjka jim potrebnega materiala, ki ga je vsled carine in pa nestabilnih gospodarskih razmer iz inozemstva težko dobiti. Ljubljanske "Strojne tovarne in livarne" imajo več stvari v projektu; med drugim zidanje delavskih hiš, moderne zvonarne in še več za industrijo pomembnih stvari. Naročil za izdelke imajo dovolj. Proti delavstvu pa nastopajo kakor navadno vsako podjetje. — Tudi jeseniški plavži in jeklarne na Ravneh lezejo počasi iz krize. Jeseniški plavži iščejo sedaj trg v Bolgariji, Romuniji in Turčiji. Vsled nesposobnosti raznih ministerstev oddelkov v Belgradu vlada med industrijalci bojazen, da jih bodo v prevzemanju trgov Nemci prehiteli. Jeseniški plavži producirajo sedaj 50 proc. od normalne produkcije. — Glede druge manjše kovinske industrije v Sloveniji bi bilo omeniti: nova livarna v Črnomlju, ki bo izdelovala lite lonce, kotle in druga železolitja. — Prva jugoslovenska tovarna kovin v Mariboru pod imenom "kovine" je tudi zvišala svoj kapital od dva na šest milijonov ter je še precej dobro zaposljena. Tovarno g. A. Westna v Celju za izdelovanje posode iz pločevine pa mori češka konkurenca.

— V Belgradu je bil obsojen urednik Miloš Ilić na petnajst let ječe vsled objav, člankov in napadov proti vladi v komunističnem listu, kateremu je bil on odgovorni urednik.

— Pri zadnjih občinskih volitvah v Sloveniji je postala socialistična stranka druga najmočnejša stranka in mnogo občin je v njenih rokah, v drugih pa ima močno manjšino. V koliko ji bo mogoče izvajati nove reforme in pomagati ljudstvu, odvisi od razmer in pa od sposobnosti raznih občinskih odbornikov. Ljudstvo se je pričelo obračati od starih strank in socialisti imajo sedaj priliko, da ga pridobijo v svoj tabor.

— Tovarne vžigalic v Jugoslaviji izdelajo dnevno 780.000 škatlic vžigalic, i nsicer: tovarna v Osijeku izdelata dnevno 350.000, v Baji 50.000, v Novem Vrbsu 60.000, v Vrbovskem 60.000, v Dolcu pri Travniku 200.000 škatlic po 60 švedskih vžigalic. Tovarna v Rusah izdelata dnevno 60.000 škatlic vžigalic iz žvepla.

— Produkcija kvasa. — "Trgovski list" piše: S proizvajanjem kvasa namerava pričeti prihodnjo jesen pivovarna "Union" v Ljubljani. Do sedaj izdeluje tvornica alkohola v Račju 600 kilogramov kvasa, tvornica špirta v Savskem Marotu 300 kilogramov. Če doseže produkcija nove tvornice kvasa 1000 kilogramov, se bo potreba kvasa krila doma in ne bomo navezani več na njegov uvoz.

— Bolgarska živina. — Komisija za sprejemanje živine od Bolgarske je dne 14. t. m. v Zaječaru sprejela od Bolgarske na račun odškodnine 1500 ovac. Ovce se prodajo na javni dražbi v Zaječaru. Z izkupičkom se ustanovi fond za izplačilo živine, ki so jo lastniki izgubili v vojni leta 1912.

— Dohodki državne trošarine, ki so bili za 11 mesecev zadnjega proračunskega leta proračunani na 124.120.819 dinarjev 35 par, so znašali v istem času 149.711.985 dinarjev 19 par. Presežek znaša torej 25.591.165 din.

— V Ptujju nameravajo ustanoviti veliko državno drevarnico.

— Izvoz suhih sliv iz Bosne. — V prvem četrtletju tega leta se je izvozilo iz Bosne 1536 vagonov suhih sliv lanske letošnje trgatve. 521 vagonov se jih je razvozilo po naši kraljevini, 213 vagonov je šlo v Avstrijo, 614 vagonov v Nemčijo, ostale pa v Anglijo, Italijo, Ogrsko in Švico.

Slov. delavska

Istanovljena dne 26.
avgusta 1908

podporna zveza

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn

Združena s Slovensko Narodno Podporno Jednoto.

CHICAGO, ILL.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

1. Pom. taj.: FRANK PAVLOČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj.: ANDREJ VIDRICH, R. F. D. Box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ZELE, 5602 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, Ohio.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: IGNATZ PODVAZNIK, 5315 Butler St., Pittsburgh, Pa.

1. nadzornik: SOPHIA BIRK, 955 Addison Rd., Cleveland, Ohio.

2. nadzornik: IVAN GROŠELJ, 885 137th St., Cleveland, Ohio.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 135, West Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANC TEROPČIČ, R. 1, Bonanza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

PROSVETA.

2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštah, Expressah, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnji popravi.

RAZNOTEROSTI.

Socialistične stranke in njihov tisk na Češkoslovaškem. — Strankarstvo je na Češkoslovaškem zelo razvito. Vsega skupaj je tu nič manj kot 16 strank. Socialističnih strank in takih, ki si nadevlejo ime "socialistične" je mnogo. Ker je naše delavstvo o teh strankah še malo ali nič poučeno, naštejemo tu vse socialistične stranke, ki obstoje na Češkoslovaškem in podajemo obenem imena njihovih glasil: 1. Delavska socialno-demokratska češkoslovaška stranka — levica in desnica — (levica se pridružuje stališču III. interna-

cionalne); desnica ima glasila: "Pravo Lidu," "Nova Doba," "Rovnost," "Robotnicke Noviny" in revija "Akademie," glasila levice so: "Rude Pravo," "Rovnost," "Del. Dennik." — 2. Nemška soc. dem. stranka (nemški komunisti imajo svojo stranko). Listi: "Freiheit," "Vorwaerts." — 3. Soc. dem. nemško-madžarska stranka Slovaške. Listi: "Volksrecht," "Nepszava," "Volkstimme." — 4. Blizu soc. dem. stranke stoji tudi slovaška bivša narodno socialistična stranka. Listi: "Česke Slovo," "Socialistická Budoucnost," "Mlade Pravdy," "Budoucnost." — 5. Delavska stranka, ki jo tvorijo tako zv. socialistični naprednjaki: Listi: "28. Rijen," "Socialistické Listy."

Kako je s prometnimi sredstvi v Rusiji? Sledeča ruska komisijska statistika nam odgovarja: V celi Rusiji je 62,000 verst (1 versta — 1067 m) železnih tirov z 19,157 lokomotiv, med temi 56.7% poškodovanih, 455,132 vagonov, med temi 350,000 uporabljivih. Popravila se izvršujejo precej zadovoljivo, promet narašča, dasi ga ovira pomanjkanje kuriva. Na 5000 verst železniškega tira so morali promet popolnoma ustaviti. Tračnice in drugi železničarski material je v precej mizernem stanju, tako da bi morali nadomestiti kakih 13,000,000 pragov, a jih je samo 5,000,000. Manjka pa predvsem brzojavnega in telefonskega materiala. Telefonskih aparatov je samo 38,000 in še od teh bi bilo treba 32,000 popraviti. Telegrafskih aparatov je 10,250, med temi 8500 neuporabnih. In tako navaja statistika še vse polno težkoč in slabih rezultatov preiskovanja. Sovjetska vlada dela na vso moč, da bi težkoče odpravila, toda doslej ji je bilo radi večnih vojn nemoogoče.

Bekir Sami bej, angorski veliki vezir (ministrski predsednik), je podal, kakor javlja nepotrjena vest iz Carigrada, ostavko. Bekir Sami bej ima, kakor znano, kot dober diplomat vse zasluge, da so zavezniki pred malo Angoro padli na kolena. — Njegov odstop bi pomenil morda pričetek težkih konfliktov v angorski Turčiji in morda celo nov položaj v zapadni in južni

Aziji v prid zaveznikom. Tak zavezniški uspeh bi pa občutila tudi Rusija in posredno tudi balkanske dežele.

Mozaik življenja.

"Ti in jaz sva mozaična delavca," pravi Forbes. "Življenje se lahko primerja mozaiku. Vsak košček istega je majhen; vendar pa najsibo celi mozaik mojstrsko delo, ali pa ničvredno, je stvar od graditelja odvisna, kako je on vse male kose skupaj postavil bodisi že modro, ali neprevidno." Zdravila tudi lahko mozaikom primerjamo. Ako so snovi na previden način izbrane, je vse pravo mojstrsko delo kot n. pr. Trinerjevo grenko vino. Ako se ne jemlje pravih snovi, je ves nestvor podoben številnim ponaredbam tega slovečega Trinerjevega zdravila. Še le po večletnem in skrbnem študiranju, brezštevilnih poskusih in eksperimentih se je doseglo popolnost Trinerjevega grenkega vina. Vsečina (snovi) (escara sagra in druga grenka zelišča, korenine in čisto rdeče vino) niso samo previdno izbrane temveč je njih kvaliteta tudi vedno prvovrstna. Vsakdo, ki trpi vsled napenjanja in sape v črevesju, vsled zabasanosti, slabega okusa, glavobola itd. naj vzame s polnim zaupanjem. Vaš lekarnar ali prodajalec zdravil je s Trinerjevimi zdravili dobro založen. — Joseph Triner Company, 1333—45 S. Ashland Ave., Chicago, Ill. (Advert.)

Obljubi se lahko mnogo, težje se dá. Z besedo je lahko vsakdo socialist. Težje je delati za socializem in se ga učiti.

Šest tehtnih razlogov, zakaj bi morali kupovati

PRI

ALBERT LURIE & CO.,

1810-1820 Blue Island Ave., Chicago, Ill.

1. Naša je navečja department trgovina v Zedinjenih državah. Velika izbira vsakovrstnega blaga.
2. Z nakupi dajemo A. Lurie Co. nakupovadne znamke (trading Stamps), ki pomenijo nadaljne prihranke za odjemalce.
3. Mi dostavljamo blago na dom v vse kraje v Chicagu in predmestjih.

4. Pri nakupovanju v naši trgovini se lahko poslužujete svojega jezika.
5. Oglašujemo dnevno v velikih čeških in drugih listih. S čitanjem teh listov čitate tudi naše oglase, v katerih so oznanjene posebne ponudbe za vsaki dan.
6. Primerjajoč naše oglase z oglasi department-trgovin v glavnem delu mesta boste lahko iznašli, da dobite v naši trgovini potreščine ceneje kakor pa v trgovinah v doljnem delu mesta.

CENIK KNJIG

ki jih ima v zalogi Proletarec:

Leposlovne knjige, romani, povesti in črtice.

Nala leta, (Milan Pugalj)	1.00
Erpanova kobila, (Jos. C. Oblak)	.65
Zapiski Tine Gramontove, (Vlad. Levstik) vez. v plat.	1.00
Galje gnezdo, (Vladimir Levstik) vezana v platno ..	1.00
Knečke povesti, (Florijan Golar)	.75
Zajedalc, (Ivan Molek), povest, 304 strani, vezana v platno ..	1.75
Anfisa, (Leonid Andrejev), drama v štirih dejanjih ..	.60
Jurkica Agičeva, (Ka. Sándor-Gjalski), povest, 360 strani, broširana 90c, vezana v platno ..	1.30
Jag, (P. Chochołoušek), zgodovinski roman, 616 strani, broširana \$1.10, vezana v platno ..	1.60
Vitez iz Rdeče hiše, (Aleksander Dumas star.), zgodovinski roman, 504 strani, broširana \$1.00, vezana v platno ..	1.50
Udovica, (I. E. Tomić), povest, 830 strani, broširana 90c, vezana v platno ..	1.30
Don Correa, (G. Keller), roman	.30
V zarje Vidova, (Oton Zupančič), poezije	.50

Znanstvene razprave, politični in gospodarsko socialni spisi, učne in druge knjige in brošure.

Za staro pravdo, (Fran Erjavec)	.60
Naš jezik, (Dr. Joža Glonar), znanstvena razprava o slovenskem jeziku	.50
Slovenski pravopis, (Dr. A. Breznik)	.50
Glavni statistički podatki države SHS, (Dr. Jože Rus) ..	.30
Zakon biogeneze, (J. Howard Moore, prevel I. M.) ..	1.50
Svetovna vojna in odgovornost socializma, (Etbin Kristan) ..	.80
V novo dešelo, (Etbin Kristan)	.30
V dobi klerikalizma, (Liberatus)	.20
Katoliške cerkev in socializem	.30
Kdo uničuje proizvodnjo v malem	.20
Social. knjižnica, (Dva snopiča) in "Naša bogastva" ..	.10
Zaščitna prodajalna ali konsum	.10
O konsumnih društvih	.15

Razno.

Najnovejše informacije o dobavi državljanstva Zedinjenih držav40 |

Spoved papeža Aleksandra VI.	.20
Ameriški družinski koledar, vezan v platno, letnik 1919, 50c; letnik 1920, 65c; letnik 1921,	1.00
"Proletarec", vezan, letnik 1919, \$6.00; vezan, letnik 1920	7.00

Angleške knjige.

100%, (Upton Sinclair). Povest patrijota	1.20
The Brass Check, (Upton Sinclair). Študija ameriškega žurnalizma, broširana 60c; vezana v platno	1.20
The Profits of Religion. Razprava o izrabljanju ver za privatne interese	1.20

Naročilom priložite poštni ali ekspresni money order, ček ali gotovino. Za manjša naročila lahko pošljete poštne znamke.

PROLETAREC,

3639 W. 26th St.

Chicago, Ill.

VABILO

na veselico, ki jo priredi klub Mladi Vrh, št. 13, J. S. Z. dne 2. julija v prostorih društva Bratstvo v Syganu, Pa. Pričetek ob 7. zvečer; zabava traja do polnoči. Izvrstna godba. Dobra postrežba.

Občinstvo iz Morgana in okolice vljudno vabimo, da se te priredbe vdeleži v obilem številu. — Čisti dobiček je namenjen klubovi blagajni.

Odbor.

J. KORECEK 1244 WEST 18th STREET
CHICAGO, ILLINOIS

TRGOVINA Z
ŽELEZNINO

ČESKÁ KOSA

Česke Kose, importirane iz starega kraja, cena	\$2.75
Česki importirani srp	\$.95
Klepalno kladivo in babca	1.60
Nakosišče	.35

Importirane Solingerjeve angleške britve, garantirane ..	\$4.95
Importirane Solingerjeve britve	3.50
Solingerjeve poniklane škarje	2.50
Škarje iz angleškega jekla	1.80
Jermen za brušenje britev	2.50
Jermen drugega izdelka za brušenje britev	1.85

Stroj za striženje las	3.50
Stroj za striženje las št. 1	1.95

Pišite po naš cenik najboljših vsakojakih pušk.

1/2 palca debelosti mehke cinkove cevi	\$.45	čevlji
1/2 palca debelosti bakrene cevi	.35	"
1/2 palca debelosti bakrene spojene cevi	.75	kosa
Veliki bakreni lijak	.65	"

Zastonj damo vsakemu, ki kupi britvo od nas en brusilni kamen.

Obiščite našo trgovino, da vidite našo bogato zalogo železnine, orodja itd. Za naročila po pošti priložite money order ali "cashier's check".

NAROČITE!

Za \$5.00 pošljemo sledeče knjige:

Anfisa, drama v štirih dejanjih, spisal Leonid Andrejev; cena 60c;

Za staro pravdo, spisal Fran Erjavec, cena 60c;

Svetovna vojna in odgovornost socializma, Etbin Kristan, cena 80c;

V novo deželo, Etbin Kristan, cena 30c;

Katoliška cerkev in socializem, cena 30c;

Don Correa, roman, cena 30c;

Jug, zgodovinski roman, 616 strani, vezan v platno, cena \$1.60;

Vitez iz Rdeče hiše, zgodovinski roman, 504 strani, vezan v platno, cena \$1.50; skupaj \$6.00. Vse te knjige vam pošljemo za \$5, poštne prosto. Naročila pošljite Proletarcu.

Izšla je nova knjižica **NAJNOVEJSE INFORMACIJE O DOBAVI DRŽAVLJANSTVA ZEDINJENIH DRŽAV**. Vsakdo, ki želi postati ameriški državljan, bo dobil v tej knjižici vse potrebne informacije. Poleg slovenskega ima ta knjižica tudi angleško besedilo. Naročila pošljite Proletarcu.

Oglašajte priredbe vaših klubov in društev tudi v Proletarcu. Ako jih oglašate v drugih listih, zakaj jih ne bi tudi v Proletarcu, ki je glasilo in last slovenskega delavstva, organiziranega v J. S. Z.?

Telefon Canal 4340

Jugoslovanska trgovina s cveticami

V trgovini vedno sveže cvetlice za ples, svatbe, pogrebe itd.

Imamo zaprte in odprte avtomobile za krste, poroke, pogrebe in za vse druge potrebe.

VINKO ARBANAS

1320 W. 18th St., Chicago, Ill.

Med Throop in Blue Island Ave.

Slovincem priporočamo v posečanje

KAVARNO MERKUR

3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S. R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja :: :: :: ::

:: :: :: :: Dobra postrežba.

KARL GLASER, imeitelj.

Občinstvu priporočamo v naklonjenost krojaško delavnico

Božidar Knafl

1313 West 19th Street

Chicago, Ill.

Cene zmerne delo trpežno in lično

Popravljamo, čistimo in likamo

Kadar...

Kadar mislite na potovanje v stari kraj;

kadar želite poslati svojim starijskim sorodnikom, prijateljem ali znancom denar,

ali kadar imate kak drug posel v starih krajem,

obrnite se na trdiko

ZAKRAJSEK & CESAREK

70—9th AVE.

NEW YORK, N. Y.

JOSEPH C. WILIMOVSKY Urar, Zlatar, Optik

1840 BLUE ISLAND AVE., CHICAGO, ILL. Tel. Canal 60

Solidno blago po zmernih cenah

Najstarejša zlatarska trgovina na Blue Island Ave.

FARME

V PINETOWN, NORTH CAROLINA

ZA POJASNILA PIŠITE:

A. H. SKUBIC & CO., PINETOWN, N. Carolina.

Severova zdravila vzdržujejo
zdravje v družinah.

**Ali je vaš jezik
pobeljen?**

Ako ja, vzemite to naznanje kot za
svarilo. Jezik, ki je pokrit z belo ali
rjavo plastjo navadno pomeni, da
so v neredu jetra in prebavni
aparati.

**Severa's
Balzol**

(preje Severov Življenski balzam)
in balzamske tablete, kakor tudi te-
kočina in tableti skupaj, popravi
tako pokvarjenost. Popravi jetra,
povzroča tek in uredi prebavo.
Pravo zdravilo za ponavljajoča se
zaprtja. Cena 85c. Pri lekarnah.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgo-
vina. Velika
zaloga moš-
kih, ženskih
oblek, izde-
lanih po
najmoder-
nejšem kro-
ju. Cene
nizke.

CARL STROVER
LAWYER
and
COUNSELLOR

133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS.
Telefon: Main 3989.

MODERNA KNJIGOVEZNICA.

1919 Blue Island Ave.,
Chicago, Ill.

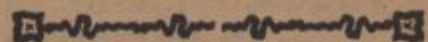
Okusno, hitro in trpežno dela za
privatnike in društva. Sprejemamo
naročila tudi izven mesta.

Imamo moderne stroje. Nizke cene
in poštena postrežba.

H. L. BATEK in RUD. ŠEJNA,
Lastnika.

"Ker je socializem prepričan,
da so v kapitalističnem sistemu
vzroki vojne, mora prihajati do
zaključka, do katerega resnično
prihaja: Pogoji je, da se odpravi
kapitalistični sistem; posledica bo,
da minejo vojne."—E. Kristan v
knjigi "Svetovna vojna in odgo-
vornost socializma"; stane 80c in
se naroča pri Proletarcu.

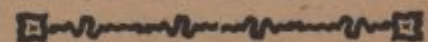
Naročite knjige "Za staro prav-
do" in "Don Correa". Obe pošlje-
mo za 90c.

SLOVENCI
pristopajte k
**SLOVENSKI NARODNI POD-
PORNJI JEDNOTI.**

Naročite si dnevnik "Prosve-
ta". List stane za celo leto \$5,
pol leta pa \$2.50.

Vstanavljajte nova društva.
Deset članov(ic) je treba za
novo društvo. Naslov za list in
za tajništvo je: 2657 So. Lawn-
dale Ave., Chicago, Ill.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

**Mi pošljamo denar v
vse kraje Slovenije,**

**Hrvatske,
Srbije,
Dalmacije,
in**

**druge dele
Jugoslavije.**

Vse denarne pošiljke garantiramo.

American State Bank

1825-1827 Blue Island Avenue,
CHICAGO, ILL.

J. F. Štepina, pred.

A. J. Krasa, blagajnik.

Edini

**jugoslovanski pogrebnik
in balzamovač**

Naša trdka je opremljena z vsemi potrebnostmi, ki pridejo v poštev pri balzimiranju in ureditvi pogrebov.

Za tiste, ki nimajo doma prostora za postavljanje mrtvaških odrov, imamo urejeno posebno kapelo.

Na razpolago kočije in avtomobili ob vsakem času.

JOSIP PAVLAK, lastnik,

1814 So. Throp St. Chicago, Ill.
Telefon Canal 5903.

Naznam bratom
Slovincem, Hrvat-
tom in Srbom, da
sem odprl moderno

**KROJAŠKO
DELAVNICO**

Izdelujemo vsakovrstna
moška in ženska obla-
čila, čistimo, likamo in
popravljamo.

Izdelujemo tudi sokolske
kroje in nabavljamo so-
kolske potrebščine.
Solidno delo, cene zmer-
ne. Slavnemu občinstvu
se priporočam v naklo-
njenost.

Frank Novosel**KROJAČ**

1113 W. 18th St

Chicago, Illinois

EDINA JUGOSLOVANSKA
TVORNICA SMODK**NATION'S
CIGAR CO.***Jos. N. Bazdaric*

1707 S. Racine Ave.

Chicago, Illinois.

Tel. Canal 1400.

Podružnica: St. Louis, Mo.

Izdelujemo najboljše vrste smodke,

*Nation One Shot
Liberty T-A-P
Nature's Best Beldina
Rosa Del Lego Wedge*

Vprašajte za naš cenik.

ANTON KARA

1161 W. 18th St.

CHICAGO, ILL.

Trgovina s čevlji

V zalogi potrebščine za
čevljarje.

CENE NIZKE

POSTREŽBA TOČNA

Slavnemu občinstvu se
priporočam v
naklonjenost

ANTON KARA